

Tabo

1880 — GENERAL LEON RUPNIK — 1980

LIBRARIJA

1980

EL FORTIN

Št. 7-8

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov ● TABOR je last in vestnik Tabora SPB ● Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od glavnega odbora ● Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič ● Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR is the voice of the Confederation of the United Slovene Anticommunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos ● Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 42.819.

Naročnina: Argentina 15.000 pesov; Južna Amerika 8 dolarjev; Evropa — Australija 10 dolarjev; ZDA in Kanada 12 dolarjev (zračno — paketi). Letalska naročnina za vse države: 15 dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž Anton Matičič, Igualdad 1110, (1655), J. L. Suárez — Bs. As., Argentina
Telefon: 766-7513.

NAŠA NASLOVNA SLIKA

General Leon Rupnik. Rojen 10. 8. 1880. Slovenski domobranec. O pravem času in na pravem mestu je slovenskim rodovom pokazal pravo pot — pot mučeništva — za doseg najvišjih idealov človeštva. In pod njegovim vodstvom so njegovi hrabri domobranci šli kot kažipoti vsem svobodoljubnim narodom v borbo za BOGA - NAROD - DOMOVINO!

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

JULIO-AGOSTO 1980

BUENOS AIRES

JULIJ-AVGUST 1980

NADA LLEGA POR SI MISMO

El año 1941 ha sido fatal para Yugoslavia y sus pueblos. Todos terminaron bajo la ocupación extranjera. La libertad conseguida tan difícilmente después de la primera contienda mundial, llegó a su fin. En todas partes de Yugoslavia surgieron movimientos de resistencia, casi todos con el fin de restaurar el estado común. Pero entre cada uno de estos grupos no hubo coordinación necesaria, faltaba la confianza imprescindible, como así también la conducción unificada. De la eficaz representatividad en el extranjero ante los aliados ni se puede hablar.

Mientras tanto, los comunistas, conscientes de su propósito, desencadenaron la revolución comunista, que fue camuflada bajo el manto de la lucha por la liberación. Con la conducción unificada consiguieron convencer a los círculos internacionales. El éxito no se hizo esperar.

A pesar de los comienzos exitosos del general Mihailović lograron convencer a los aliados sobre la eficacia de la lucha "liberadora" encabezada por ellos, y el resultado buscado no se hizo esperar: los aliados abandonaron a Mihailović y dieron toda la ayuda posible a los comunistas. Los trágicos sucesos del año 1945 son la consecuencia lógica de las acciones desarrolladas por las dos facciones en pugna durante la guerra.

Todos los que nos hemos salvado de la esclavitud comunista, no debemos escatimar esfuerzos, para hacer conocer nuestros problemas a los círculos internacionales y convencerlos sobre nuestros derechos, para que éstos sean tenidos en cuenta en el momento del ajuste final del litigio entre el Este y el Oeste. No podemos, ni debemos esperar tranquilos, para que nuestros problemas queden resueltos por sí mismos, sin nuestra participación ni esfuerzo necesario.

El principal deber de los exiliados políticos eslovenos es hacer conocer nuestros problemas y conseguirles el lugar justo en el complejo de los problemas entre el Este y el Oeste. Las pretensiones de los eslovenos y su tierra deben ser incluidos en la cuestión integral de la libertad o la esclavitud y en eso deben conservarse todas las características típicas eslo-

venas en la magnitud necesaria, para que, en el momento de la solución, satisfagan todas las expectativas nacionales y políticas eslovenas.

¿Pero, la emigración eslovena, se esfuerza algo en tal sentido? ¿Y qué resultados se consiguieron?

¡Hasta el presente no se notan mucho!

No tenemos un cuerpo representativo único, para que trabaje según lo expuesto. No tenemos elaborado el programa para difundir ideas democráticas entre nosotros mismos y entre el pueblo en nuestra patria. Millares de hombres y jóvenes llegan anualmente a trabajar al extranjero, pero la emigración eslovena les presta muy poca atención.

Si no vamos a actuar nosotros mismos en los sentidos expuestos, los demás harán muy poco, pero nada llegará por sí mismo.

NIČ NE PRIDE SAMO PO SEBI

Leto 1941 je bilo usodno za Jugoslavijo in njene narode. Vsi so prišli pod nadoblast tujca in konec je bilo svobode, ki so si jo priborili po prvi svetovni vojni. Po vseh predelih Jugoslavije so nastala odporniška gibanja, v glavnem z namenom obnovitve skupne države. Toda med posameznimi skupinami ni bilo koordinacije, še manj pa zaupanja in enotnega vodstva. O učinkoviti reprezentanci v tujini pa sploh ni potrebno govoriti.

Toda komunisti so se zavedali svojega cilja in so pod enotnim vodstvom sprožili svojo revolucijo, zakrinkano pod osvobodilnim gibanjem in jim je uspelo prepričati o tem mednarodne kroge tako, da uspeh ni izostal.

Vkljub prvotnim Mihajlovičevim uspehom in njegovemu ugledu, so zaveznike prepričali o uspešnosti svoje „osvobodilne“ borbe in jih tako pridobili na svojo stran. Tragični dogodki 1945. leta so samo posledica medvojne dejavnosti obeh taborov.

Kar se nas je rešilo komunistične sužnosti, bi se morali enotno truditi, da o naših problemih prepričamo mednarodne kroge, ki bodo odločali pri končnem obračunu v sporu med Vzhodom in Zapadom. Ne moremo in ne smemo mirno čakati in pričakovati, da bo naše vprašanje rešeno kar samo po sebi, brez našega prizadevanja in truda.

Poglavitna naloga slovenske politične emigracije je, da naš slovenski problem dobi svoje mesto v celotnem kompleksu problema med Vzhodom in Zahodom. Slovenski svet in slovenski narod mora biti vključen v celotno vprašanje svobode ali nesvobode in mora obdržati pri tem vse tiste tipične slovenske obrise na taki višini, da bodo v času rešitve zadovoljili vse slovenske narodne in politične zahteve.

Toda, ali slovenska politična emigracija kaj dela na tem in, če dela, kakšne uspehe dosega?

Do danes ni mnogo videti.

Nimamo nekega skupnega delovnega telesa, ki bi živelo in delovalo v

tem smislu. Nimamo izdelanega programa, po katerem bi širili demokratične ideje med nami samimi, pa tudi med narodom doma. Na tisoče mož prihaja letno v tujino na delo in emigracija se le malo zmeni za nje.

Če mi sami ne bomo ničesar storili v tem smislu, drugi tudi ne, še manj pa se bo zgodilo samo po sebi.

ZA ZGODOVINO

ODSLOVLJEN DELAVEC

Zdomski zapisi dr. Stanka Kocipra

(Nadaljevanje)

Na koncu moje avdiience se je gen. Arbuthnott zanimal celó za čisto oseбно vprašanje, v kakšnih razmerah živi gen. Rupnik, kako je z našo prehrano, kako je preskrbljeno za generalovo varnost...

V tej zvezi sem ga opozoril na točko v spomenici, kjer je gen. Rupnik prosil, da nam pusti orožje. Povrhu sem sedel oborožen pred njim. Ni mi ukazal odložiti pištole in ni mi zapovedal, da bi morali oddati orožje tudi ostali iz generalovega spremstva...

Izrečno pa je dejal, naj se general Rupnik iz varnostnih razlogov ne kaže v javnosti.

Ponovno je rekel, da je naše vprašanje trenutno čisto političnega značaja, toda izrečno je poudaril, da se nam ni treba ničesar bati in naj imamo samo potrpljenje.

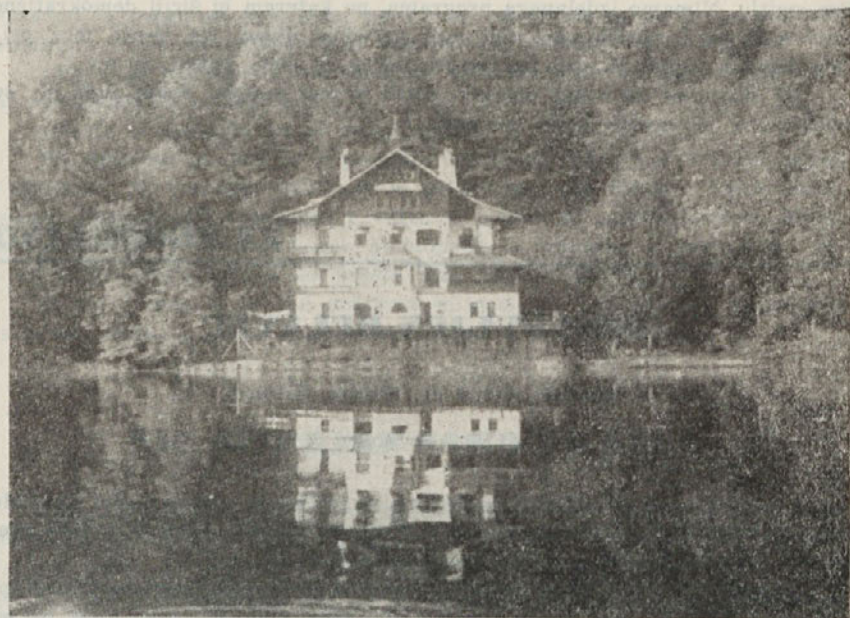
Glede spomenice gen. Rupnika je končno še enkrat dejal, da naj se mu zahvalim za te zelo koristne informacije, in obljubil, da jo bo nemudoma poslal naprej.¹

S tem je bil moj razgovor z gen. Arbuthnottom, ki je trajal nekako dobro uro, končan.

Gen Arbuthnott se je dvignil in mi dal roko.

Pozdravil sem in skupaj s stotnikom-tolmačem odšel v penzion „Marienheim“ na hribu nad divizionarjevo vilo.

¹ Ker je ponovno poudarjal, da je naše vprašanje trenutno še čisto političnega značaja in bo zato moralo biti rešeno v Londonu, je dovoljeno sklepati, da je spomenico po poti neposrednih nadrejenosti dostavil pač vrhovnemu poveljstvu za sredozemsko operativno področje, ki mu je zapovedoval Fieldmarshal Viscount Harold Alexander. Primarij dr. Valentin Meršol v svojem poročilu o obisku maršala Alexandra objavljenem v Koledarju Svob. Slov. za leto 1951, zato pravilno sklepa, da je le-ta že pred obiskom Vetrinja „moral biti že precej obveščen o nas in naših težavah“.

Vila „Kantor“ ob Millstattskem jezeru — „zakleti grad“, kjer je gen. Rupnik preživel nekaj prvih dni svojega izgnanstva.

Tam sem videl, da sem se znašel v obveščevalnem odseku štaba 78. divizije „Battleaxe“ in da je bil moj spremljevalec-tolmač sam IC-officir štaba Capt. Corbett. Zadržal me je še nekaj časa v razgovoru, ki mu je prisostvoval tudi njegov pomočnik Capt. Keneth.

Na povratku sem se za hip oglasil pri naših v župnijski dvorani.

Ko sem se pojavil med njimi v polni domobranski uniformi in oborožen, so zastrmeli, kot da so zagledali prikazen...

Povedal sem jim samo, kje sem bil in od kod sem prišel. Na ploho vprašanj seveda nisem mogel odgovoriti ničesar drugega, kot da me je poveljnik divizije sprejel in poslušal...

Na kakšen poseben, konkreten uspeh svojega razgovora še misliti nisem upal; kaj šele, da bi o tem le kaj zinil.

Toda ostali so videli uspeh že v tem, da me Angleži sploh niso enostavno zaprli in po najkrajši poti poslali nazaj v Jugoslavijo, ker bi se naj po millstattskih ulicah že ves tisti dan sprehajal neki titovski major, ki je po njihovem mnenju gotovo moral biti tudi na štabu divizije... —

„Doma“ na hribu Grossegg onstran jezera je medtem vladalo napeto živčno stanje. V dneh splošne negotovosti je moj dolgi izostanek povsem razumljivo moral razjedati živce vsem, predvsem pa moji ženi. Nikdo ni

upal misliti, da bi me angleški divizionar lahko tako dolgo zadržal na razgovoru. Prevzemal jih je nemir, da sem padel v past in so me enostavno poslali nazaj v Jugoslavijo...

General Rupnik je ves čas sedel na predoknih in z daljnogledom zasedoval vsak čoln, ki se je odlepil od nasprotne obale jezera. Ko se mu je končno le zazdelo, da me je izsledil, se je spustil po hribu navzdol.

Tako sem ga našel sredi hriba sedečega v travi na robu gozda, do kamor mi je prišel naproti. Z njim sta seveda bila tudi moja žena in mali Niko...

General Rupnik me je objel, pritisnil k sebi in samo hlipnil:

„No, kaj je, fant...? —“

Generalu Rupniku sem takoj v kratkih potezah nanizal potek moje avdiencie pri poveljniku angleške divizije.

General Rupnik je bil spričo tega nenadoma poln optimizma, ker je pač računl, da je po tem takem Narodni odbor kot uradni predstavnik slovenskega naroda zatrdno dobil v Celovcu še vse drugačna zagotovila in da so domobranci pač morali oddati orožje, dokler se njihovo vprašanje politično načelno ne reši v Londonu...²

„Doma“ na hribu sem seveda moral vse še enkrat ponoviti. Obstopili so me kot muhe in grmadili name ploho vprašanj, na katerih večino sploh nisem smel odgovoriti...

Marsikaj, ali pa rajši še celó več, kot sem poročal, je najbrž izmed te družbe potem šlo v javnost bolj kot bi bilo koristno...

Tako tudi ni bilo dvoma, da je za Rupnikovo bivališče zvedelo več ljudi, kot bi bilo takrat primerno...

Rupnikove „delnice“ so zopet nenadoma visoko poskočile...

Začeli smo dobivati številne obiske...

Dne 17. maja 1945 smo končno osebno spoznali tudi čestniškega kapetana „Ferda“. (Ko sem ga zagledal, sem se ga takoj spomnil, da je bil pri meni v Ljubljani s polk Jovanovičem ob priliki Rupnikovega posredovanja za četnike vojvoda Pavleta Djurišiča, ki so jih zajeli ustaši.) Prišel je z dobrovoljskim kapetanom Janačkovičem in me naprosil, da oddam na diviziji seznam njegovih ljudi iz „logora“ v Spittalu, ki mi ga je dostavil pred dvema dnevoma.

General Rupnik pa nas je jemal s seboj na kratke izlete v prekrasne gozdove nad jezerom, kjer nas je učil opazovati in ljubiti prirodo z ljubkimi srnicami in tisoči odtenkov tihega življenja, kakršnega je odkrivalo samo njegovo dobro srce..

Prežet optimizma je računl, da se bo vse dobro izteklo; in ob predokusih tistih ur v zelenem raju gozdov je menda prvič pomislil, kako potre-

² Kakšna usodna zmeta! Kakor vemo sedaj, Narodni odbor še dolgo ni prišel do nobenega odločujočega angleškega mesta. Rupnikov zmotni sklep pa je bil razlog za optimizem, ki je postal usoden — ne samo zanj...

ben je bil počitka, ko je ponavljal v tišino zasanjane lepote:

„Kako lepo... Kako lepo... — To bo življenje...! —“

Da; to bi bilo zanj — sina gozdov — življenje, o katerem je lahko samo sanjal, odkar je še otrok iz Trnovskega gozda odšel v svet tolikih neznank...

Mir... Mir... Povsod sama dobrota...

Toda...

(Sledi)

ALI JE TAKO MORALO BITI?

Naš zvesti sodelavec Dimitrij O. Jeruc, čigar blagodneči stih v vsej bogati pristnosti slovenske besede ocenjevalci našega pesništva upravičeno vrednotijo kot odmev neizpete pesmi našega barda Balantiča, je mladost preživel v Srbiji in tako preko Srbskih dobrovoljcev prišel v slovensko domobranstvo, kjer je kot poveljnik čete doživljal revolucijo na terenu. Kot tehten poznavalec naše problematike, je v Münchenski ISKRI (Leto XXXI, št. 700, München, 15. 6. 1980) v srbsčini priobčil prispevek, ki ga zaradi njegove dokumentarne sile prinašamo v dobesednem prevodu. — Op. ured.

Pred menoj ležita na mizi dve knjigi formata male osminke; vsaka ima komaj 100 strani. Avtorja sta mi osebno neznana pisca: Tomaž Kovač in Matjaž Klepec. Obe sta izšli v Buenos Airesu; prva leta 1968, druga pa 1973. Obe sta pisani v slovenščini.

Ti dve knjigi nas spominjata, da so pred petintridesetimi leti odšli v strahotno, grozno smrt naši tovariši Srbski dobrovoljci, slovenski in hrvaški domobranci ter premnogi Pavlovi četniki, ki so jih prevarane vrnili iz Vetrinja naši „zavezniki“ Angleži komunističnim partizanom.

O tem pišeta ti dve knjigi; prva nosi naslov: „V Rogu ležimo pobiti“, druga pa „Teharje so tlakovane z našo krvjo“. Strašni, grozljivi knjigi; priznam, da vse noči nisem zatisnil očesa, ko sem ju prebral. Kako je vendar mogoče, da lahko človek pade tako globoko, da lahko postane strašnejši kot divja zver? Da do popolne izčrpanosti namuči svojega ideološkega nasprotnika, da ga takorekoč povsem golega in izkrvavelega zveže z verigami in bodočo žico in ga nato odvede na streljanje? In to po končani vojni v posmeh meddržavnemu pravu o vojnih ujetnikih!

Koliko so jih naši komunisti tako pobili? Te mračne pomladne dni leta 1945 številke rastejo v desetine in desetine tisočev. In to v Sloveniji, v njenih oddaljenih gozdovih in hribih.

Zares; ne morem več o tem pisati. Te moritve, ti pokoli so tako grozljivo strašni, da drhtim v bolečini za izgubljenimi tovariši, prijatelji, mojimi vojaki, v boli za vsemi, ki so mi bili tako blizu in dragi, premnogi pa tudi osebno nepoznani. Ko pomislim, da sem tudi sam bil v Vetrinju, da bi

moral biti vrnjen 31. maja z zadnjim domobranskim transportom, v katerem so bili samo lažji ranjenci in bolniki, da bi šel tudi jaz v smrt, v strahotno smrt, če me ne bi rešil menda sam Bog in pa moj dobri tovariš V. D. Lj.! Grozim se! Prevzema me bolečina!

Kako vendar je moglo priti do tega? Zares nedoumno, nezaslišano! Bil sem priča, živa priča premnogih dogodkov tistih dni; zato lahko izpričujem in pripovedujem, da ne bi nikdar odšlo v pozabo! Vsako dogajanje ima svojo logiko. Premnogim izmed nas često prikrito in nejasno. Toda neka logika je dana; nepojmljiva in močnejša od nas, železna logika dejstev in nesreč, ki smo jih v neki meri — sami zakrivali.

Mnogi so že popisali, kaj vse je napravil pokojni Dimitrije Ljotić, da bi prišlo do tesnejšega sodelovanja med vsemi protikomunističnimi silami, ki so se pod sam konec vojne znašle v Sloveniji; da si je neumorno prizadeval, da bi prišlo do končnega sporazumljenja tudi s slovenskimi političnimi ljudmi, ki so sedeli v Ljubljani in bili deležni zaščite pokojnega generala Leona Rupnika, ki je te politike čuval pred Nemci.

Tiste dni je bilo določeno, da postane vrhovni poveljnik vseh teh čet general Andrej-Ivan Prezelj, Slovenec, poveljnik slovenske vojske pa general Leon Rupnik. Izdelan je bil načrt, kako preprečiti partizanom vdor v Slovenijo in do Trsta, kjer naj bi se izkrcali Angleži. Dokler je bil Dimitrije Ljotić živ, se je na vsem tem načrtno in sistematično delalo; kajpak vzporedno z mnogimi težavami, ki mu jih je v glavnem delal pokojni general Damjanovič, zastopnik Draže Mihajlovića, skrbno negovan, pa položaju, ki ga je zavzemal, povsem nedorasel general.

Po smrti Dimitrija Ljotića so vsi ti načrti šli po vodi in premnogim je očitno kar odleglo, ko je postal žrtev avtomobilske nesreče. Tako so dobili popolnoma anglofilski ljudje proste roke. Ti ljudje nikoli še podvomili niso, da se njihovi načrti ne bi uresničili; do konca so verjeli, da Angleži ne bodo vkorakali samo v Trst, temveč tudi v Ljubljano, Maribor, v vso Slovenijo in jim bodo predali oblast — prav njim in ne Titu!

Edini, ki so bili prepričani, da do tega ne bo nikoli prišlo, so bili Srbski dobrovoljci z Dimitrijem Ljotićem na čelu, pa seveda pokojni general Leon Rupnik s svojimi najožjimi sodelavci. Bilo je določeno, nuditi partizanom odločilno bitko na slovenskih tleh, in pa, da v slučaju umika vsi skupaj krenemo proti Bohinju in ga branimo; k Angležem pa naj bi šli odposlanci, da bi jim predvsem otipali pulz v političnem in vojaškem pogledu.

V nasprotju s tem je partizanom šlo izpod rok, da so od Reke prodrli proti Trstu in tako protikomunistične sile pretrgali na dva dela. Trije polki Srbskih dobrovoljcev s štabom podpolkovnika Tatalovića so morali braniti Ljubljano, da so se „Narodna vlada“ in domobranci lahko umaknili v smeri Avstrije.

Da je žaloigra postala še večja, je takozvana „Narodna vlada“ odstranila generala Leona Rupnika ne samo z njegovega političnega, temveč tudi poveljniškega položaja in namesto njega za komandanta domobrancev

postavila polkovnika Krenerja. Brez generala Rupnika pa je prišlo do zmede, da nikdo ni več znal ne kod, ne kam!

Vse domobranske častnike je ta takoimenovana vlada povišala za en čin; polkovnik Krener je čez noč postal general itd. Povišala je vse, razen poročnika Mirana Piriha in mene. Midva bi morala že v Vetrinju vložiti posebej prošnjo za napredovanje, česar, hvala Bogu, seveda nisva storila. To je bila najbrž edina vojska, ki je na umiku poviševala svoje častnike in podčastnike... —

Vrhniška domobranska skupina je bila določena v zaščitnico; a to so bile v splošnem bunkerske čete. Udarne bataljoni so šli v predhodnico, da bi „Narodni vladi“ in domobranskemu štabu zagotovili „strategijski“ umik v Avstrijo k Angležem, ker so vsi drveli samo njim naproti. — Poudarjam, da nevarnost ni bila pred nami, temveč za našim hrbtom, ker so partizani že naskakovali Ljubljano.

Druga tragična napaka je bila v tem, da so se vsi umikali po isti poti v smeri Ljubljana, Kranj, Tržič, Ljubelj. Vlada — če je že pač hotela biti vlada — bi morala odrediti popolnoma neodvisno smer premika, ne pa, da so se umikali ona sama in z njo domobranci skupaj z nemškimi kolonami divizije Prinz Eugen itd. Zakaj od Tržiča naprej, pa vse do avstrijske meje je preostajala samo ena edina pot skozi vas Sv. Ana, skozi ljubeljski predor, ali pa preko planin v Avstrijo.

Trdno sem prepričan v to, da do tega kaosa ne bi nikdar prišlo, če bi naš vrhovni poveljnik ostal Leon Rupnik!

Že pred samim predorom so se gnetle vojska za vojsko, pratež za pratežem, pa množice civilnih beguncev, starcev, žena, otrok... Kdo ve, koliko so jih partizani polovili žive pred samo mejo!

Če so že odločili, da gremo v Avstrijo v objem Angležev, smo vendar imeli na razpolago štiri prehode čez avstrijsko mejo: Podkoren, Jesenice, Ljubelj in Jezersko. Mi pa smo vsi družno z Nemci udarili samo preko Ljubelja! —

Iz Vrhniko smo 5. maja predpoldne krenili v smer Polhovega Gradca, kjer smo naleteli na štab podpolkovnika Tatalovića. V kratkem razgovoru je mojemu poveljniku podpolkovniku Lehmanu in meni objasnili, da je prejel povelje vrhovne komande, da se naglo umakne v Avstrijo, ker je vrhovna komanda s svojimi četami že prekoračila reko Sočo. Tako smo pač rinili naprej vse do Tržiča in Ljubelja.

Ne bom popisoval vse zmede, ki je vladala, ne vsega besa, ki me je prevzemal, ne vse ljubezni in hrepenenja ob pomisli, da se takorekoč poslavljamo od domovine, ker sem vsega tega še danes prepoln. Zakaj prebujati tako tragične spomine?

Pri vasi Sv. Ana smo morali obstati, ker kolone niso mogle naprej. Zabile so se druga v drugo; Nemci pa, ki so se umikali z oklopniki, so šli naprej.

Spominjam se, kot da je bilo včeraj: Poveljnik naše zaščitnice podpolkovnik Lehman je sklical vse častnike. V krogu smo stali okoli njega;

on pa se je vrtel in ponavljal vedno iste in enake besede: „Gospodje, stvar je sledeča...“ Kakšna je bila tista stvar, nam ni povedal; toda bila nam je popolnoma jasna: Umik je doživel polom, partizani se vedno bolj bližajo, že so začeli na našo pot pošiljati mine... Tako se je ta „stvar“ ponavljala uro za uro, oficirjev okoli podpolkovnika Lehmana je bilo vedno manj in manj...; na koncu sva ostala samo še dva... Poveljnik je začel izgubljati živce, roke so se mu tresle, uvidel je vso sramoto naše propasti in pa, da je bil on tisti, ki naj bi za druge pobral vroče kostanje iz žerjavice... Slišali smo, da se je Vuk Rupnik že bil s partizani pri Borovlju, da bi zagigural prehod preko reke Drave.

Bog si ga vеди, katerikrat nas je poveljnik zaščitnice že sklical, ko mi je na koncu svojih muk dal pismo za Vuka Rupnika, da ga nujno in kakor pač vem in znam odnesem Vuku in mu ga izročim s prošnjo za pomoč, da bi se izvlekli vsaj civilisti, starci, žene in otroci.

Ni mi šlo izpod rok. V samem Ljubeljskem predoru sem nekolikokrat padel na desno koleno in povrhu dobil udarec v isto koleno, ko me je brcnila neka vojaška kobila. Nisem mogel naprej; koleno mi je vedno huje zatekalo. Končno me je neki dobrovoljec iz prateža Marisava Petrovića položil na voz in me odpeljal do Borovelj, kjer so me namestili v zasilno bolnišnico med težko ranjene vojake vseh mogočih vojska. Pismo, ki sem ga nosil, pa je menda Vuku Rupniku predal Marisav Petrović.

Po zaslugi neke gospe zdravnice so nas vse naložili na tovornjak in prepeljali v Celovec, kjer pa nas Angleži niso hoteli sprejeti v nobeno bolnišnico. Tako so nas prevažali po mestu iz bolnišnice v bolnišnico, dokler nas končno niso namestili v lazaretu Rdečega križa. Ko sem se zjutraj zbudil, sem opazil, da je nasproti naše bolnišnice bil partizanski glavni stan za Koroško. Ohranil sem svojo pištolo s tremi rezervnimi šaržerji. Potisnil sem naboj v cev in čakal trenutka, ko bodo partizani vdrli v bolnišnico in nas žive polovili... Hvala Bogu, do tega ni prišlo!

Ležal sem menda dva, tri dni, dokler nas končno ni obiskal neki domobranec, ki nam je povedal, da so vsi domobranci, Srbski dobrovoljci, četniki in civilisti nameščeni skupaj na neki poljani blizu vasi Vetrinj, da se vojaki na veliko urijo, da bodo dobili novo angleško orožje in da bomo prav kmalu z Osmo armado maršala Alexandra krenili v Jugoslavijo, da izženemo Tita...

Štirje smo pobegnili iz bolnišnice in se podali na pot proti Vetrinju. Med potjo so nas pozdravljali partizani in bolgarski vojni ujetniki. Šele čez čas sem se zbrihal, da to pač niso bili pravi partizani-komunisti, temveč koroški Slovenci, ki so se veselili svobode.

V taborišču na ne vem več kakšen položaj v polku Vuka Rupnika, v bataljonu mojega bivšega poveljnika šabića; toda ležal sem v baraki ambulante, samo nekaj korakov od barak, kjer je bila nameščena domobranska komanda in tudi takozvana „Narodna vlada za Slovenijo“. Tako sem lahko opazoval in tudi poslušal naše glavarje in naše premudre politike...

Nekega dne me je obiskal celo pomočnik poveljnika podpolkovnik Milko Vizjak in me že na vratih vprašal: „Jeruc, kaj pa ti delaš tu...?“ — „Nič; ležim. Ko pa mi je bolje, sedim zunaj in se sončim.“ — Na posteljo mi je vrgel nekaj cigaret in odšel.

Kadarkoli sem mogel, sem se motovilil po taborišču in iskal svoje dobrovoljce iz II. polka. In sem jih našel: Vaso Ogrizovića, Mirka Filipovića in mnoge druge. Z Mirko Filipovičem sva bila skupaj že leta 1942 v Lapovu pri Voji Najdanoviću. (Kje si danes, Mirko? Nisi morda moral tudi ti umreti? Si tudi ti šel na mučeniško pot, na pot Golgote preko Teharjev... v smrt... v strašno, kruto smrt?) Kako je bil ponosen, ko sem pripomnil, da je postal vodnik! O, dobri, dragi moj drug! In sedaj jemljem v roke to drobno knjigo „Teharje so tlakovane z našo krvjo“ in drhtim spričo trpljenja, skozi katerega ste šli ti in tvoji ter moji tovariši...

„Imaš v ambulanti kaj za jesti?“

Nasmehnil sem se ob misli, kako je slovenski anglofilski politik Kremžar med umikanjem govoril mladim, dičnim domobrancem: „Boste videti, fantje; še nikdar v življenju niste jedli tako belega kruha, kot ga boste sedaj pri Angležih!“ —

Zares?! — Pustili so nas brez kruha, brez piškotov, brez prepečenca... Dali so nam piti kri, našo lastno kri! O, moj Bog!

Mirko Filipović mi je prinašal v ambulanto mlečni rižev sok, brez katerega bi se najbrž poslovil od tega sveta...

Koleno namreč ni nehalo otekati. Postajalo je vse bolj nabreklo in vedno hujše bolečine so me popadale. Tako sem se nekega dne napotil, da obiščem stotnika šabića in svoje domobrance iz Borovnice, pa sem krenil še do zdravnika dr. Janeža. Ni dolgo povpraševal; zabil mi je pod čašico dve dolgi igli in pričel črpati iz kolena sam ne vem koliko modrikaste, že povsem zasirjene in smrdljive krvi... Kakor mi je rekel, sem prišel v zadnjem trenutku, ker bi mi sicer morali odrezati desno nogo... Tako sem se šepajoče vrnil v ambulanto, ko so vojaki urili: desno, levo... desno, levo...

To je trajalo vse do blizu konca maja.

Končno je završalo, da nas bodo Angleži prepeljali v Italijo, v sestav naše vrhovne komande!

Prvi so odšli Srbski dobrovoljci in četniki Pavla Djurišića. Dobili so častno besedo angleškega kraljevskega oficirja, da jih peljejo v Italijo!

Ne vem več, koliko časa je minilo od odhoda prvih transportov, ko je pritekel v ambulanto domobranec 4. čete iz Borovnice, prekrasen fant Anton Hiti in mi rekel, da me nujno kličeta stotnik šabić in poročnik Piriš. Ko sem šepajoč prišel v šotor, sem tam zagledal nekega civilista v temnomodrem ali črnem plašču. Nisem ga poznal. Miran Piliš mi je rekel, da je to Vlada Ljotić in da so njegov transport Angleži pri Jesenicah predali partizanom; on da se je rešil, ker je skočil skozi zračnico živinskega vagona in se vrnil v vetrinjsko taborišče, da nam vse pove.

Mi smo mu kajpak verjeli!

Kaj pa drugi? — —

„To je ljotičevska anglofobska propaganda!“

Vlado Ljotića so odvedli v domobranski štab, kjer pa mu niso verjeli. Angleži da bi nam lagali...? Ti gentlemani...? — —

In tako so pričeli odhajati domobranski transporti. Drug za drugim... In nikdo ni hotel verjeti!

Še niso verjeli, ko so se vračali prvi domobranci, ki so se rešili s pobegom iz transportov. Zapirali so jih kot komunistične špijone, ki naj bi prišli v taborišče delat preplah in zmedo...

Niso verjeli tudi še takrat, ko so se povrnili neki Pavlovi četniki in kazali roke, ki so jim jih z žico vezali partizani v strugi Save in jih vlačili na streljanje...

Pa to vendar niso bili ljotičevci...; in tudi njim nikdo ni hotel verjeti!

Obiskoval sem svoje domobrance in jim govoril, jih nagovarjal, naj se ne vračajo, naj zbeže v gozdove! Nič ni pomagalo. Poveljnik nekega bataljona mi je celo zagrozil z naglim vojnim sodiščem, ker razširjam lažne vesti o izročitvi. Pozneje sem slišal, da so ga partizani pri Teharjih navezali med dva konja in ju pognali, da so ga živega raztrgali... Ice, Ice, zakaj mi nisi verjel? Mogoče bi bil tudi ti še danes živ... —

Šele tedaj, ko je pobegnil dr. Janež in se vrnil v taborišče, so začeli člani „Narodne vlade“ in domobranskega poveljstva verjeti... — Toda tedaj je bilo že prepozno! —

Zadnji domobranski transport je moral oditi na sam praznik Vnebohoda Gospodovega, dne 31. maja 1945.

Kolebal sem: naj grem...; naj ne grem...?

Ves potlačen sem razmišljal o strašni žaloigri, ki nas je zadela, o groznih mukah onih, ki so bili izročeni.

Umrl je predsednik Ljotić, pokončani so bili vsi moji dragi in zvesti tovariši srbski dobrovoljci in slovenski domobranci; čemu še živeti? — Kam sam z bolno nogo, če pa se komaj premikam? Kako naj izbegavam angleške patrole, ki so krožile po Koroški? —

Toda prevladala je vendarle volja do življenja; preko solza, ki so mi lile po licih. — Pomislil sem, da me je Bog ohranil, da bi vse to povedal, da lahko izpričam resnico, da zložim še kakšno pesem vsem, ki so bili tako kruto pokončani, da jim prižgem svečko, da zanje pomolim... —

Spričo odhoda zadnjega transporta sem se dogovoril z nekim domobrancem — bogoslovcem Revnom —, da se krvnikom skupno umakneva. Pa ni prišel. Čakal sem ga sedeč pred ambulanto in poslušal poveljnike in člane „Narodne vlade“, ki so ostali...

Videl sem Franceta Krenerja, kako je prišel iz barake v civilnih hlačah in v generalski bluzi. Otovorjena z nahrbtniki in kovčki sta se s šoferjem odpeljala z avtomobilom... Pomočnik komandanta podpolkovnik Milko Vizjak je govoril: „Jaz grem s fanti nazaj!“ — Glavni domobranski kurat, univ. prof. dr. Ignacij Lenček pa je pozival: „Da gredo fantje k spovedi in obhajilu! — Da se vrnejo obhajani!“ — —

Ljubi Bog, zakaj niso hoteli verjeti Vladi Ljotiću?! Zakaj niso hoteli verjeti še mnogim drugim pred dr. Janežem?!

Tisoči domobrancev bi se rešilo! Ostali bi živi! Srbski dobrovoljci, ki so odšli prvi, bi pač bili žrtev za rešitev drugih... Oni so tako ali tako stopali v borbo v zavesti vseh žrtev, ki so jih čakale! Toda pasti v boju za rešitev rodu in domovine, je viteško dejanje; a zgubiti življenje zvezan z bodočo žico in vlečen na streljanje, je nekaj čisto drugega! Te muke pa so jim lahko pripravili samo rdeči krvoloki, ljudje brez človeka v sebi, podivjane zveri! —

To se je dogajalo v Sloveniji meseca maja in junija leta Gospodovega 1945.

Ali je res tako moralo biti?

Govorim, izpričujem: — Ne! —

Če bi vsi anglofilski ljudje bili pripravljene in hoteli izvesti načrt pokojnega Dimitrija Ljotića do vseh podrobnosti, do te strašne žaloigre ne bi prišlo!

Če bi ostal poveljnik slovenske vojske pokojni general Leon Rupnik, bi se domobranci skupaj s Srbskimi dobrovoljci in četniki mogoče morali umakniti do Bohinja; toda v nobenem slučaju ne bi na vrat na nos drveli v Avstrijo in Italijo, kjer so morali položiti orožje ter postali angleški sužnji in žrtve, krvave žrtve Titovih krvnikov! —

Naj to strašno povest končam z besedami dr. Janeža, ki so natisnjene na koncu knjige „Teharje so tlakovane z našo krvjo“:

„Jokal bom zaradi naroda, v katerem sem bil rojen. Majhen je v družbi narodov, samo drobna žogica... Po zemeljskih pravicah ima zmagovalec vedno prav; poraženec je delal vse napake... Vsi grešimo; brez greha ni odpuščanja, brez odpuščanja ni ljubezni... In zato sem jokaj: Videl sem narod brez ljubezni! Tista mizerija, mržnja tistih majskih dni je vsak trenutek živa v meni in skušam dati samo en odgovor: **l j u b e z e n !**“

Tisti pa, ki so bili te dni glavni krivci in nosilci vseh teh zločinov, so šli na izpraševanje Gospoda; in verujem, da jim ni bilo lahko... V velikih mukah so umrli Boris Kidrič in Edvard Kardelj, pa končno tudi Tito — sin slovenske matere!

Za konec samo še to: Ti, ki so mučili, psovali in streljali dobrovoljce, domobrance in četnike, zaslužijo samo prezir! — Premnogim se je zbudila vest in so začeli noret; s penami na ustih se valjajo po tleh, čemur doma pravijo: partizanska bolezen!

Dano na Binkošti leta 1980.

DIMITRIJ JERUC

ZAVETIŠČE "DR. GREGORIJ ROŽMAN" v ARGENTINI
OBHAJA V NEDELJO 31. AVGUSTA 1980

šesto obletnico polaganja temeljnega kamna

in

peto obletnico blagoslovitve zgradbe

Na proslavo vabi

Odbor Zavetišča

IMEJMO JIH ZA ZGLED!

Ob tretji uri zjutraj dne 17. junija 1980 je po dolgotrajni bolezni umrl v San Justu (Buenos Aires) JANEZ BRELIH star 76 let.

Na parah je ležal na domu družine Toneta Krajnika, kjer je pokojni živel ves čas emigracije. Naslednji dan je bil pokopan s sv. mašo in veliko prijateljev in znancev ga je spremljalo na zadnji poti na pokopališče Villegas, San Justo. Krajnikovi so skrbeli za njega, kakor da bi bil član njihove družine in to se je posebno videlo, ko je bil bolan. Gospodinja gospa Marinka, kakor tudi njih soseda gospa Francka Mikličeva sta mu skrbno pomagali v vseh ozirih. Naj obema gospema Bog stotero poplača delo in skrb.

Pokojni Janez je bil doma iz Suhe pri Škofji Loki. Rodil se je v družini Mehcovi, kjer je bilo trinajst bratov in sester. Še mlad si je s pomočjo domačih zgradil lasten dom blizu cerkve. Z njim je živela njegova mati. Ker je bil izučen čevljar, je imel svojo čevljarsko delavnico. Imel je veliko veselje do petja. Zato ga kot dobrega pevca srečamo pri škofjeloškem cerkvenem zboru in svetoduškem fantovskem zboru. Njegov bas je bil tako kristalno čist, da ga je bilo res užitek poslušati.

Že doma je bil znan, da je revnim družinam večkrat popravil čevlje brezplačno; pa tudi tu v Argentini je delal enako. Na samem pogrebu mi je povedala neka gospa, da jim Janez ni nikoli računal popravil; od kraja zato ker so imeli v družini številne nedorastle otroke, a pozneje ker je bil mož bolan. Pa Janez ni bil samo dober človek, iskren, pošten in globoko veren; bil je tudi zaveden Slovenec in odločen protikomunist in ga ni bilo strah povedati v času revolucije v obraz komunistom, da za komunizem ne bo delal.

Seveda so Janeza partizani takoj vpregli v delo. V delavnico so hodili tuji ljudje s čevlji in obenem je tja rajžala pošta. Ko pa je Janez videl, kaj se skriva za partizani, je takoj prekinil z njimi in ga tudi grožnje niso premotile.

Ko so padli usodni streli v Karlovcu — Škofji Loki, kjer je komunist Pavel Inglič „Bar“ pobil deset napol skrivačev, ki so se zatekli v mesto Škofjo Loko, ker niso bili več varni življenja po hribovskih kmetijah, pa je preostalih sedem ljudi tudi napol skrivačev šlo že drugi dan Gestapo prosit za orožje, katerega so tudi dobili, da so si tako lahko branili vsaj gola življenja. Ti začetniki so že naslednji dan mobilizirali moške na Suhi in s tem je bil začetek škofjeloških domobrancev. Tako dobimo Janeza med prvimi loškimi domobranci. Rad se je udeleževal hajk in patrol, ki jih je izvrševala ta skupina.

Tudi tu v emigraciji je Janez ostal zvest ideji, za katero se je boril. Bil je član društva Tabor, kakor tudi redni naročnik glasila Tabor.

Dragi Janez, naj Ti bo lahka argentinska zemlja; ohranili Te bomo v trajnem spominu, posebno mi iz Škofje Loke.

Borec in glasnik protikomunističnega odpora je bil tudi LUDVIK MEGUŠAR iz Dražgoš, ki je umrl 4. decembra 1977 v Ramos Mejia (Buenos Aires). Po požigu Dražgoš so Nemci vso družino odpeljali v šentiviške zapore z namenom, da jo od tam izselijo; vendar so jih po nekaj mesecih zasliševanja in pretepanja le izpustili. Ker doma niso imeli več, saj so Nemci porušili vso vas s cerkvijo vred, so se naselili na neki mali kmetiji pri sv. Tomažu v selški dolini nad Praprotno. Ko smo se kot skrivači skrivali po teh krajih, smo si včasih zaželeli žganja, da bi nam dal korajžo. Tako prideva jaz in moj prijatelj k sv. Tomažu in dobiva Ludvika na dvorišču ko kida gnoj. V tem času je bila razpisana partizanska mobilizacija vseh moških od 16. do 50. leta. Ko prideva do njega, mu jaz rečem: „Tovariš, gotovo veš za mobilizacijo; napravi se dobro in vzemi še nahrbtnik in boš šel z nama!“ Mislil sem, da se bo branil, pa je naju povabil v hišo in postregel z žganjem, da bi ga pustila. Nama je kar sapa zaprlo, ko je Ludvik začel: „Se motita gospoda, če mislita, da bom šel z vama. S takimi barabami, ki vsak dan kradejo po hišah in pobijajo poštene ljudi, ne grem; me lahko kar tukaj na gnoju ubijeta.“ Tak je bil Ludvik — odkrit in se ni bal povedati, kaj misli in to takrat, ko bi ga lahko stalo življenje. Tudi on je bil pozneje med prvimi škofjeloškimi domobranci. Bil je vedno med prostovoljci za akcije in prav posebno rad je hodil z menojo.

Tudi Ludvik naj nam bo zgled! — Tudi njemu je bil princip več kot življenje. Hvala Ti, Ludvik, in mirno počivaj v argentinski zemlji.

Ko že opisujem naše neustrašene začetnike protikomunističnega odpora iz škofjeloške okolice, se moram spomniti tudi „Sušenkovega očeta“ — TINETA HABJANA iz Brezovice nad Škofjo Loko. Naši begunci, ki so bili v Pegezzu, Lienzu v Tirolah, se ga bodo gotovo še spominjali; saj je bil edini, ki je v taborišču žgal oglje. Imel je pet sinov in dve hčeri. Pridno so obdelovali kmetijo, napravljali drva za prodajo in žgali oglje. Najstarejši sin je že imel svojo kmetijo na Dolenjskem, drugi sin Jože je imel tudi že svoje na Luši. Janez, Lovro, Tine, Franca in najmlajša, katere imena se ne spominjam več, so bili še doma. Ko sem v začetku oktobra 1943 prišel kot partizan do Sušnikovih, kamor smo bili poslani iz Martin Vrha od Loškega odreda na Brezovico, da tam miniramo vojaško cesto za Blegoš in poderemo drevesa na cesto, da bi tako nekoliko zaustavili Nemce, ki bi lahko po tej cesti prišli s tovornjaki hitro v hrbet partizanom. Seveda smo za to delo mobilizirali civiliste, da so nam kopali cesto in podirali drevesa. Stal sem pred hišo, ko je Golob, naš vodnik, zahteval od Sušenka, da pove, kje ima sinove. On mu odgovarja: „Ne povem; moji sinovi z zločinci in ravbarji ne bodo hodili.“ Ko mu je Golob nastavil pištolo na čelo, rekoč, da ga bo ustrelil, če ne pove za sinove, mu je ta odgo-

voril, da raje umre, kakor da bi videl le enega svojih sinov med nami. Tudi jaz sem se že bal, da ga bo res ustrelil, in zato sem šel v vežo do hčerke France in ji rekel naj mi pove vsaj za enega od bratov, ker ne morem več gledati, kako Golob grozi očetu. Takoj me je spremljala na podstrešje, kjer dobim Janeza in Lovrota. Nista se me ustrašila, ker sta me poznala od prej. Moj oče je namreč vedno od njih kupoval drva za žganje zidne opeke. Janez je šel z menoj, a za Lovrota sem rekel Golobu, da je bolan. Po izvršenem delu smo jih spustili domov.

Ob začetku domobranstva so bili vsi zraven. Janez je bil vodnik prvega voda in je padel pri sv. Križu, ko so nam komunisti uničili postojanko. Lovro pa je bil poveljnik Murutove postojanke nad škofjo Loko. Ob vrnitvi iz Vetrinja je bil baje vržen v Murutov vodnjak. Jože je bil mitraljezec od prvega dne domobranstva in ko so nas gnali pobit v Podpulferco, je bil meni par in sem se od te skupine rešil samo jaz.

Oče in najmlajši sin, oba Tineta, sta oba že takrat umrla v Avstriji; sin za jetiko Hčerka Franca se je poročila in odšla v Kanado, mlajša je usmiljenka; mislim, da je v Rimu.

Gotovo so še druge svetle bakle protikomunističnega odpora iz okolice škofje Loke; kdor jih pozna, naj to opiše! Ne smejo iti v pozabo!

Na začetku meseca julija 1980 je nenadoma umrl v starosti 56 let VRESNIK FRANC v Ramos Mejía (Buenos Aires). Pokopan je na pokopališču Villegas, San Justo.

Pokojni je bil štajerski rojak, rojen na Pohorju v št. Lovrencu. Ves čas vojne je preživel kot interniranec v Nemčiji v taborišču v Mauthausen.

Pokojni je bil član Zavetišča dr. Gregorija Rožmana.

Franceta bomo ohranili v dobrem spominu!

E l t i t a c h o

En Yugoslavia el odio sigue creciendo
como la áspera planta del alambre.
Encima del obeso traidor
salpicado de sangre
y bajo el peso de sus nalgas verdes
todo un pueblo humillado de pastores.

Yo conozco estos hechos, esta historia.
Tito es nicaragüense,
asesinó a Sandino,
abrió las puertas vivas de la patria
al invasor armado
de balas y de dólares.

Tacho Tito, Somoza,
antigua historia triste
de América Central, de la sangrante
cintura
de mi traicionado continente.

Tito es Trujillo, déspota
de ávidos bolsillos
abiertos
en los deslumbradores uniformes.

El pueblo allí rondando
en las oscuras
prisiones, en el odio
nocturno y el orondo
Titacho recargado
de condecoraciones
defendiendo
la cultura cristiana
traducida al inglés
precipitadamente,
es decir, traducida
a dólar y dolores,
esclavitud, miseria,
sótanos de agonía.

Le kdo si je drznil napisati kaj takega nezaslišanega o „heroju“, „arhitektu“ „pionirju“ itd., itd. in o „poslancu za svetovni mir?“ Morda kak protikomunistični emigrant?

Kaj še! Nihče drugi kot sopotnik in celo član čilske komunistične partije, slavni pesnik Pavel Neruda. „Poklonil“ jo je Titu l. 1954 v trenutnem srdu zaradi njegove oddaljitve od stalinistične politike. Pesem je bila objavljena v Nerudovih zbirkah „Las uvas y el viento“ in jo je objavil tudi dnevnik v Buenos Airesu „La Prensa“ 11. maja 1980.

Kot je razvidno, pesnik z vso lirično slikovitostjo — nič manjšo od njegovih ljubezenskih verzov — primerja Tita z diktatorji Srednje Amerike.

Toda ko je leta 1963 Tito obiskal Čile, je isti pesnik, ki je napisal „El Titacho“, pozdravil častnega gosta z ginljivimi besedami: „Pred mnogimi leti se je boril v Španiji in potem v jugoslovanskih gorah gverilec, ki je bil znan samo nekaj ljudem. Videli smo, kako v teh dneh čilska vlada, čeprav eksponent naše zaostale buržoazije, izraža narodovo čustvo, ko ga je proslavljala in mu dala ključ naše gostoljubnosti.“

Pač dokaj hitra pozaba Titove „pregreške“ in še hitrejša prilagodljivost nam že znane komunistične taktike; to pot pesnika-komunista proti maršalu-komunistu...

D. K.

ODMEV IZ DOLOMITOV

Odgovor Rudolfu Hriberniku na njegovo knjigo: „Dolomiti in NOB“

NEKAJ PRIPOMB

Leta 1974 je v Ljubljani izšla zbirka laži — knjiga: DOLOMITI V NOB. Napisal jo je partizanski heroj Rudolf Hribernik - Svarun, doma iz Horjula. Pred vojno je bil navaden cestni delavec, kar vsiljuje dvome v njegove pisateljske zmožnosti. Koliko je to pisanje vredno, že v Uvodu pove sam, ko pravi, da je bil za pisanje te knjige sestavljen poseben odbor. Ta je odločil, „naj bodo opisani samo dogodki in ljudje, ki so bili neposredno povezani s temi dogajanjem“. KP je torej določila, kaj se lahko zapiše in kaj ne. Poleg tega gradivo ni iz prve roke, ampak so to večinoma izjave raznih „herojev“ in nosilcev partizanskih znakov, napisane šele po vojni. Če pomislimo, kako so ti partizanski „heroji“ bežali iz kraja v kraj — (nihče bi tega ne mogel potrditi bolje kot knjiga sama) —, potem je zelo malo verjetno, da bi si kdo zapomnil čase, kraje, osebe in dogodke, katere nam hoče zdaj partija servirati kot zgodovinska dejstva.

Ljudje, ki so bili priče mnogim v tej knjigi sprevrženim dogodkom, se temu pisanju prav iz srca smeji, ker ta rdeči pisun vse postavlja na glavo tako, kot to zahteva trenutna komunistična propaganda.

Opisovanje te „narodne-osvobodilne borbe — (NOB)“ je taka zmeda in enostransko-partijsko gledanje na položaj, da je tem poglavjem skoro nemogoče slediti; zato je tudi težko nanje dati dosleden odgovor. Vse se prepleta, trga in ponavlja z očitnim namenom, da bravca zmede, mu vzame osebno presojanje ter ga tako zapelje v sfere, kjer partija misli zanj. Že sam naslov knjige je docela zgrešen; veliko bolje bi tov. Hribernik zadel, če bi ji dal naslov: načrti, umori in beg — ali karkoli podobnega. Naštevaje raznih vodov, čet, bataljonov, odredov, brigad in divizij je tako pompozno, da se človeku, ki o tem še ni slišal resnice, vsiljuje predstava, da je bilo partizanov kot listja in trave, gotovo pa več milijonov. Resnica pa je: kakor hitro sta se kje pojavila dva oborožena partizana, je komunistična propaganda že zagnala v svet bajko o bataljonu, „ki je razvil obsežne akcije in dosegel pomembne uspehe“. Ta knjiga je polna takih primerov. Povsod sami načrti za akcije, napadi na sovražnika, govor o vsenarodni podpori partizanom; nazadnje pa se skoraj vedno vse konča s kakšnim opravičilom za neuspeh. Toda — partizani ne beže, oni se samo „organizirano umikajo“, ker jih vedno „kličejo druge akcije in dolžnosti“. Sovražnik ima navadno mnogo mrtvih, partizani pa kvečjemu kakšnega ranjenega; toda ko iste borbe opiše drug „heroj“, ki je bežal po drugem grabnu, se

pa le izve, da se slavna „osvobodilna vojska“ ni mogla več zbrati in so bili razbiti borci priključeni drugim enotam.

Poseben „žegen“ tej knjigi na pot je v nekakšnem Predgovoru dal sam tov. Kardelj. Na vse strani obtožuje in se zaletava v vse, kar pred socialistično družbo še ni klonilo na padlo na kolena. Rad bi prikazal jurarstvo partizanske vojske, a se mu kar nekam zapleta; vso krivdo za revolucijo zvrta na belo gardo (BG), pa se mi zdi, da ima tudi pri tem občutek, da so minuli časi, ko bi mu te žolčne izlive še kdo verjel. Skoro največjo važnost pa posveča takozvani „Dolomitski izjavi“, s čemer hoče dati breco Kocbeku, ki je pavno priznal, da os po vojni res pobili vrnjene domobrance. Sicer je pa ta Dolomitska izjava (naj bo v tem kaj resnice, ali upa so jo za propagando izdelali šele po vojni) tako važna, da zasluži podrobnejšo obravnavo.

Še prej se moram lepo zahvaliti številnim rojakom iz Dolomitov, ki so mi za tale odgovor odkrili in pojasnili marsikakšno Hribernikovo ponaredbo. V prvi vrsti pa iskrena zahvala Hriberniku samemu za dvoje:

1) za oprijemljive laži, s katerimi je zbudil pozornost mnogih, ki so to njegovo zvijačo brali, in

2) za številne opise nepremišljenih nasprotij in miselnih spodrseljav, s katerimi je knjigi sam vzel vsako verodostojnost in zgodovinsko vrednost, svoje idejne nasprotnike pa prisilil, da povemo resnico o Dolomitih, in dopolnimo, kar je on namenoma zamolčal.

Če kaj, je knjiga Dolomiti v NOB pisano potrdilo o zločinski vlogi KP in OF med 2. svetovno vojno. Je tudi opis, kakšna naj bi osvobodilna vojna v resnici bila; a ker sta si teorija in praksa partizanske borbe v tako radikalnem nasprotju, je odgovor Hriberniku potreben. Sicer pa bi brez knjige marsikakšna stvar ne bila nikoli tako podrobno dognana, kot je to naredil Svarun.

Le tako naprej, tov. Svarun, da bo prej zasijal dan, ko bo slovenski narod zvedel vso resnico o toliko opevanem „osvobodilnem boju“!

DOLOMITSKA IZJAVA

Dolomitska izjava je v knjigi obravnavana kar trikrat.

1) Kardelj jo mrevari v svojem Predgovoru, kot da se boji govoriti o resničnosti notranjih trenj v sami OF. Ko je že prisiljen priznati hiter razvoj Vaških straž (VS) v drugi polovici 1942. leta, tega ne jemlje kot vsenarodni upor komunistični OF, ampak napada tiste v sami OF, ki v začetku niso slepo sledili ukazom KP. Pri tem pride do tegale zaključka:

„Najbolj nevarna posledica tega stanja pa so bili znaki neenotnosti v vrstah narodno-osvobodilne fronte. Osvobodilna fronta se seveda ni mogla izogniti vplivom vseh teh procesov, o katerih sem govoril. Najbolj omahljivi del OF na obrobju njenega boja je v tem času odpadel, ali pa se vsaj prehodno pasiviziral. Poleg tega pa so se v sami OF močneje kot prej izrazila razna

politična omahovanja. Raznoglasja so se skristalizirala ob naslednjih pojavih:

Pogostejši so postali napadi na vodilno vlogo KP v narodno-osvobodilni vstaji. Tudi v vrstah OF so posamezniki pričeli bolj ali manj odkrito obtoževati KP, da je kriva za izgubo svobodnega ozemlja in za žrtve okupatorjevega terorja, pojavo belogardistične vojske in za druge negativne posledice italijanske poletne ofenzive. Okrepile so se tendence, naj se OF — ki je bila enotno ljudsko gibanje na pozicijah narodno-osvobodilne vstaje — spremeni v koalicijo samostojnih političnih skupin, ki naj bi se organizirale od vrha do baze kot samostojne organizacije. Še več, pojavile so se težnje, da naj bi nekaj podobnega napravili tudi v strukturi narodno-osvobodilne vojske, da bi na ta način onemogočili vodilno vlogo KP v njej.

Objektivni smoter vseh teh pritiskov na OF in KP je bil — ne glede na to, ali so se posamezniki tega zavedali ali ne — preprečiti revolucionarnim ljudskim množicam, ki so pravzaprav bile OF, da bi po zmagi nad okupatorjem vsilile novi slovenski družbi svoje lastne razredne, socialne in druge interese ter zahteve...

Res je, da take težnje niso dobile močnejše podpore v vrstah OF, toda podcenjevati jih nismo smeli, ne da bi tvegali, da bi se dalje krepile, če ne bi bilo odpora. Tak odpor je bil tem bolj nujen, ker je odmev teh in podobnih teženj na določen način dosegel tudi sam vrh OF. V izvršnem odboru OF so namreč nastala znana raznoglasja med predstavniki KP in vseh drugih skupin v OF na eni strani ter Edvardom Kocbekom na drugi, ki so svoj epilog dobila v takoimenovani „Dolomitski izjavi osnovnih skupin Osvobodilne Fronte“. (Dolomiti v NOB, str. 11-13).

2.) Roman Potočnik o istih problemih, pravzaprav o ozadju nastalega političnega stanja znotraj OF med drugim pravi:

„Ob ustanovitvi je OF obstajala kot neke vrste koalicija ideoloških taborov. Enoglasno so pristali na program narodnega odpora in boja za osvobojenje. Odbori OF so bili sestavljeni po načelu enakega zastopstva osnovnih skupin. Vsaka od teh skupin si je zadala nalogo, da v svojem ideološkem območju pritegne svoje ljudi k aktivnemu sodelovanju v NOB.

Velik razmah, ki ga je to gibanje doživelo takoj v začetku, je dokaz, da so vse skupine svojo nalogo uspešno izvršile.

Povezovanje aktivistov OF s svojim skupinskim vodstvom se je začelo razvijati v napačno smer, v iskanje baz, iz katerih bi formirali posebne skupinske politične organizacije znotraj Fronte, kar bi nujno privedlo do razpada same OF, do razbitja enotnosti osvobodilnega boja.

Krščanski socialisti — desno krilo — so junija meseca 1942 v Dolomitih, v času, ko je bil tam 4. bataljon Notranjskega odreda, poskusili uveljaviti svoje težnje po delitvi poveljniškega kadra po načelu enakega zastopstva. Preko svojega aktivista Urbana (France Velkavrh) so začeli to akcijo. K meni, ki sem bil takrat politični komisar tega bataljona, je prišel Urban trikrat. Prvič je začel pojasnjevati strukturo terenskih odborov OF, ki da je povsod sestavljena iz vseh skupinskih predstavnikov in da je nujno, da se ta praksa prenese tudi v oborožene formacije. Jaz sem se mu samo smejal in odbil nadaljnje razpravljanje. Drugič sem ga enako odslovil. V tretje je prišel mnogo bolj samozavestno in postavil zahtevo konkretno, da je treba postaviti kader od bataljonskega štaba pa vse do vodnika in politdelegata v četi tako, da bo tam, kjer je komandant član KP, politkomisar krščanski socialist in obratno. To zahtevo je podprl z izjavo, da to zahteva tudi Tine (Janez Stanovnik) in Kocbek... Tedaj se je Urban dvignil in odšel, da se ni nikoli več oglasil v bataljonu“ (str. 350-1).

3.) Na straneh 651-55 je Dolomitska izjava objavljena v celoti. Je preobširna, da bi jo ponavljal, ker vse že itak vemo iz zgornjega, zato naj zdostuje samo kratek izveček: Vse ustanovne skupine OF (razen KP, seveda — moja opomba) se odredijo svojim ideološkim razlikam in se brezpogojno podrede vodstvu KP.

Gornje ugotovitve, tako Kardeljeve kot Potočnikove, podajajo precej točno sliko političnega stanja znotraj OF. In čeravno KP vso krivdo še danes vali na druge politične skupine, oba imenovana funkcionarja KP s svojimi izjavami javno dokazujeta, da je bila KP, ne pa kakšna druga skupina tista, ki je začela razbijati enotnost slovenskih množic v OF; še več: oba potrjujeta, da KP sploh ni bilo za narodovo osvoboditev, ampak je začela revolucijo samo za oblast. Dokler je partija potrebovala druge politične skupine, so ji bile dobrodošle; zdaj so jim vzeli vsako svobodo in pravico soddločanja. Z drugimi besedami: zamorec je delo opravil, zdaj lahko gre. Videz je, da so v začetku vsaj krščanski socialisti verjeli v neko demokratično ureditev povojne družbe, kar pa je pomenilo smrt same KP; zato si je ta izsilila zadnjo besedo.

In končno: čeravno ta Dolomitska izjava odkriva izdajalsko kršenje svobode s strani KP, sem prepričan, da je to le povojni politični manever, izjave same pa v resnici nikoli ni bilo. V opombah na strani 351 je namreč zapisano:

„Dolomitska izjava je bila razglašena na zboru aktivistov na Pugledu v Kočevskem Rogu dne 27. marca 1943“.

Vzroki za tako izjavo so obstojali v juniju 1942. leta v Dolomitih, ne pa šele 27. marca 1943 v Kočevskem Rogu, kamor so se partizani zatekli tako raztepeni in prestrašeni, da gotovo niso dosti mislili na politične razlike. Drugo, kar me k tej misli nagiba, je dejstvo, da marca 1943.

leta osrednjega vodstva v Rogu tudi še ni bilo; če seveda smemo verjeti Hriberniku, ki na strani 416 piše, da je

„pretežni del vodstva je odšel iz Dolomitov šele 7. aprila“.

Te vrste odločitev pomeni prav malo manj kot dobiti vojno, gotovo pa revolucijo; zato je neverjetno, da bi izjavo podajali brez komunističnih kolovodij. Hriberniku je tu pošteno spodrsnilo.

Formiranje te izjave pa je končno javen dokaz, da je šlo KP samo za absolutno oblast brez koncesij; vse drugo je gola propaganda. Komunisti so ta notranji boj zelo verjetno dobili s puško v tilnik svojim sopotnikom v OF, firma OF pa je še naprej ostala vaba za koristna budala in pesek v oči zapadnjakom.

Tako je KP ostala edina „sila“, ki je vodila rdečo revolucijo proti slovenskemu narodu. Za boljše razumevanje pogledjmo, kaj je ta „sila“ bila v številkah:

„Leta 1923 je Slovenska ljudska stranka (SLS) na volitvah dobila 23 poslancev (od skupnih 26). Na tej višini je ostala tudi naslednja leta. Tako je bila SLS pod predsedstvom dr. Antona Korošca demokratično izvoljena predstavnica slovenskega naroda in je to ostala vse do razpada države. Res sta morali obe slovenski tradicionalni stranki (SLS in SNS) pod Živkovičevo diktaturo nastopati v JRZ in JNS, predstavljali pa sta vsaj 95% slovenskega prebivalstva“ (KZSS, leto 1951, str. 122).

To pomeni, da je KP ob svojem nastopu vnaprej in nepreklicno izključila iz osvobodilnega gibanja 95% naroda. Ostalo ni več kot 5%. Teh 5% je na iniciativo KP, ali boljše rečeno, KP je pod zlaganim geslom narodne osvoboditve organizirala „koalicijo“ osnovnih skupin v OF, t. j. komunistov, krščanskih socialistov in levega krila Sokolov.

In če je res, da so 1. avgusta 1941 pod Rožnikom v vili bivšega krajevega namestnika Ivana Hribarja organizirali tristrankarsko „koalicijo“, je možen samo zaključek, da je KP predstavljala le pičlih 2% naroda. In ta dva odstotka revolucionarjev, nezadovoljnih, političnih stremuhov in kriminalcev sta si začela lastiti oblast nad življenjem celotnega Slovenskega naroda! Ko je bil narod razbit med tri okupatorje in brez vsakih pravic, so mu še komunisti skočili za vrat in se za izvedbo svoje rdeče revolucije zvezali s samim okupatorjem, za kar je na stotine neizpodbitnih dokazov.

ZASEDBA SLOVENIJE

Zasedba Slovenije po okupatorjih s to knjigo pravzaprav nima nobene neposredne zveze. Partija je to poglavje vrinila sem zato, da more pokazati na „gnilost“ stare Jugoslavije in tako opravičiti svoj nastop. Po Hribernikovem sklepanju so uničenja Jugoslavije in celo vojne krivi nekdanji slovenski narodni voditelji, „ki so s svojim protiljudskim delovanjem

pripravljali psihozo vojne, nazadnje pa kapitulirali pred angleškimi in francoskimi imperialisti“.

To je zelo daleč od resnice; zato pogledjmo, kako so se razvijali dogodki tistih dni:

25. marca 1941 je jugoslovanska vlada pod predsedstvom Dragiše Cvetkovića, ki je bila že nekaj mesecev pod nevzdržnim zunanje-političnim pritiskom, v iskreni želji, da narode Jugoslavije obvaruje vojnega viharja, pristopila k Trojnemu paktu. 27. marca pa so v Beogradu mlajši letalski oficirji uprizorili puč, ki je postavil na prestol mladoletnega kralja Petra II. in preklical Pakt. To je izzvalo napad Nemčije, Italije in Madžarske na Jugoslavijo. Vse to so bile v glavnem mahinacije angleških agentov; še hujše pa je bilo podtalno delovanje sovjetskega poslaništva in jugoslovanskih komunistov. Ko so sile Osi Jugoslavijo napadle, pa so jo eni kot drugi pustili na cedilu. Res je Winston Churchill v angleškem parlamentu pripomnil, da „je Jugoslavija spet našla svojo dušo“, toda z ozirom na posledice je bil puč neodpušljiva politična neumnost, ki je izvršila državni samomor, jugoslovanskim narodom pa prinesla nesrečo, ki jih tepe že 39 let.

Komunisti si danes prisvajajo puč zase, toda resnici na ljubo je treba zapisati, da so ga oni samo izkoristili. Naščuvani demonstranti so največ kričali proti „angleškim imperialistom“ in celo proti preklicu Pakta. Znana so namreč gesla:

„Mi smo odločno proti, da Jugoslavija stopi na stran angleških imperialistov... Jugoslovani moramo korakati skupno z Nemci in Rusi proti reakcionarnim Angležem“... itd.

Tudi v glasilu komunistov „Proleter“ je v zvezku april/maj 1940 med drugim zapisano:

„Ako bo nekoga dne Jugoslavija napadena od Italije ali kake druge sile, mi komunisti odklanjamo vsako odgovornost pred narodom za obrambo države.“

Tako zadržanje je čisto logično, ker sta bili Hitlerjeva Nemčija in Sovjetska zveza tedaj še zaveznici; zato ne preseneča videz, da je bila KP na dogodke nepripravljena. Glavni cilj, ki ga je partija imela, je bilo ustvarjanje kaosa in uničenje Jugoslavije.

O vzrokih državnega prevrata 27. marca 1941 je dosti napisanega, še več pa je različnih mnenj za in proti.

I. A. (Ivan Avsenek) piše v članku „Beograjska marčna revolucija leta 1941“:

„Revolucija je bila plod vojaške zarote. Imeli so jo v rokah srbski oficirji, ki niso samo mislili, da je revolucija pravična, ampak so bili tudi prepričani, da jo morajo izvesti ne glede na posledice. Obveljala je pri njih zaverovanost v svoj prav in pa volja, ki se ne ozira ne na ovire ne na posledice takega političnega koraka... Ta skupina politično usmerjenih oficirjev ni bila z razmerami zadovoljna že davno pred marčno revolucijo.

Bolelo jo je, da se bliža čas, ko Srbi ne bodo mogli pomeniti vsega v državi... In tako so oficirske glave prišle na misel, da je treba režim, ki goji sporazum med narodi, pravčasno prekucniti, da jih ne preraste... Vse ostalo je služilo tej oficirski nameri samo za povod. Tako npr. zunanja politika Maček-Cvetkovičeve vlade“.

Tako je povedal tudi Simovič drugi dan po prevratu predstavnikom pravoslavne cerkve. (Opombe v škof Rožman III, str. 721)

Podobno in gotovo najstvarnejšo sodbo o puču, s posebnim poudarkom na izdajalsko vlogo KP, pa podaja takratni vojni ataše v Berlinu Vladimir Vauhnik. V svoji knjigi „Nevidna fronta“ na straneh 193-197 med drugim piše:

„Sovjetska Unija je takrat že imela diplomatske odnose z Jugoslavijo in zato tudi ni štedila za agenti in denarjem, da si pridobi del politikov in javnega mnenja. Posebno je imela sovjetska propaganda velik uspeh pri eni srbski stranki, ki je na vsak način hotela igrati važno vlogo. Ta propaganda je delovala v tistih časih v Jugoslaviji na dveh vzporednih tirihi. Na eni strani je delovala podzemno jugoslovanska komunistična stranka, ki je imela svoje direktive, na drugi strani pa je delovala na svoj račun sovjetska diplomacija, ki se je posluževala znane in zmeraj učinkovite taktike koristnih budal. Jugoslovanska komunistična stranka je v tem času dala svojim članom zaupna navodila, da se mora monarhistična Jugoslavija razbiti na več delov in da bo potem partija v vsakem delu postopala po že pripravljenih smernicah. Člani partije so bili tudi pozvani, da dezorganizirajo jugoslovansko vojsko, da nabirajo vojni material in da po tajnih organizacijah stranke širijo v državi paniko. Vso pomoč morajo nuditi separatističnim organizacijam, ustašem, Makedoncem, Albancem in Črnogorcem. Tako komunistična stranka!

Sovjetska diplomacija pa je nasprotno v Beogradu brenkala na vseslovske strune, delala propagando za slovansko solidarnost in vrgla geslo, da ne bo „majka Rusija“ nikdar zapustila svojih slovanskih bratov. Kjer so Sovjeti domnevali, da bi nalezeli slabo, ker je bila javnost protikomunistična, se niso sramovali nadeti si angleški plašč, da so koristna budala tem bolj prepričali.

...

Vemo, da puč ni bil pripravljen zaradi pristopa k Trojnemu paktu, saj so določeni krogi že v jeseni 1940, ko o paktu še ni bilo govora, po dolgotrajnih razgovorih sklenili, da morajo vlado in kneza, če ne drugače, s silo odstraniti. To je trdil sam tehnični vodja puča, general Bora Mirković...

...

Vse kaže, da niti Srbski klub niti vojaški voditelji puča niso imeli pojma, da se pripravlja nemška ofenziva proti Rusiji. Pri vsej omejenosti in nepremišljenosti bi v tem primeru morali uvideti, da je treba počakati in opazovati, kako se bo razvijala situacija. Najmanj pa sta oba generala (Mirković in Simović) morala vedeti po vseh dotedanjih izkušnjah, da bo Hitler takoj napadel Jugoslavijo in da ta ne bo dobila od nikoder pomoči.

Zato puč ni bil samo nepemišljeno in neodgovorno dejanje morda slabo informiranih elementov, ampak naravnost zločin nad državo in njenim prebivalstvom.

Sovjetski agentje so dobili iz Moskve nalog, prepričati koristna budala, da morajo Jugoslavijo takoj privedi v vojno z Nemčijo, da se tako otežkočijo nemške priprave na ruski meji. Ko se je zvedelo, da mora Jugoslavija po sili razmer in iz političnih razlogov z Nemčijo skleniti pakt o nenapadanju in pristopiti k Trojnemu paktu, je bilo odločeno, da se puč izvede takoj. Bila je za to zadnja prilika, ker so lahko s psihološkega stališča računali, da bo zaradi sklenitve pakta med ljudstvom vladalo nezadovoljstvo in ogorčenje in bi bil tako puč izraz narodnega nezadovoljstva in ogorčenja. V tem času je bila Sovjetska zveza edina sila, ki je imela velik interes za konflikt med Jugoslavijo in Nemčijo. V tem so imeli sovjetski agenti prav in so res zapeljali ne samo večino Srbov, ampak tudi dober del Hrvatov in predvsem Slovencev.

...

Puč niti Sovjetski uniji ni prinesel vojaških koristi, ki so jih takrat pričakovali, češ da bo Hitler s tem oviran v pripravah na vzhodu. Te priprave so se vršile nemoteno naprej, ker je zrušenje Jugoslavije bila le epizoda.

Pač pa so bili sovjetski agenti lahko zadovoljni, da so jugoslovanski komunistični stranki USTVARILI BISTVENE POGOJE ZA REVOLUCIONARNO DELOVANJE V KAOSU, ki je tedaj v državi nastal in ki ga je komunistična internacionala hotela in predvidevala. Zgodilo se je tedaj vse po načrtih. Ves čas vojne je imela komunistična stranka možnost, da se je v okoliščinah, ugodnih za revolucijo, pripravljala na prevzem oblasti. Tako je po štirih letih končno le imela korist Sovjetska Unija, ki je dobila Jugoslavijo v svoj fevd po zaslugi puča, ki je ustvaril bazo za takšen potek stvari.

Danes je jasno, da večina ni imela pojma, okoli česa se vrtijo priprave, niti se ni zavedala nepremišljenega igranja z usodo države. Šele pozneje, ko so izgubili vse, so se mase in predvsem mnogi sodelavci in simpatizerji puča zavedli njegove zločinske in nepremišljene narave.“

V tistih dneh so se jugoslovanski komunisti pokazali poslušni sužnji KP. Odtegnili so se mobilizaciji, obenem pa začeli takoj zbirati orožje za revolucijo. Tako so bili komunisti že prve dni vojne pravi izdajalci svoje domovine. Ljudje pa so se obupani spraševali: Kaj bo zdaj? Kje je rešitev?

Kot odgovor na ta vprašanja in sploh na obupen položaj tov. Rudolf Hribnik na str. 48 piše:

„Edino pravi odgovor na to je dala KP in ta se je glasil: Rešitev slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov je v takojšnjem in neizproslem boju z okupatorjem...“

Kakšen je ta boj v resnici bil, si bomo ob tej knjigi ponovno priklicali v spomin.

USTANOVITEV OF

Uničenje Jugoslavije je bil komunistom odskočna deska, glavni pogoj za izvedbo revolucije. Nič jih ni motilo, da Sovjetska zveza, ki je 5. aprila 1941 podpisala z Jugoslavijo prijateljsko pogodbo, napadeni državi ni prišla na pomoč, ampak je celo odslovila jugoslovanskega poslanika Gavrilovića. V Nemčiji so še vedno gledali zvestega zaveznika Sovjetske zveze in so se temu primerno tudi zadržali. To stališče so spremenili dosti pozneje; niti ne takoj po 22. juniju 1941, ko je Hitler napadel Rusijo.

Komunisti že vsa leta trobijo v svet, da so začeli „osvobodilno borbo proti okupatorju“ že 11. aprila 1941, menda s tistim sestankom v gozdu nad Trebnjem; da so 27. aprila 1941 ustanovili Protiimperialistično fronto, ki se je pozneje prelevila v Osvobodilno Fronto (OF). Tudi datumi kot 22. junij (dan nemškega napada na Sovjetsko zvezo), 1. julij ali celo 1. avgust 1941, leta v bistvu ne pomenijo nič. So le datumi, ki naj zamaše časovno vrzel od začetka vojne, da ne bi kdo vprašal: Kaj pa je KP delala med tem časom? Ti datumi niso nič več kot nadaljevanje sestankov še izpred vojne, na katerih so komunisti snovali revolucijo proti lastnemu narodu, oz. kakor piše Hribnik na str. 52:

„Tako je partija že pred vojno uspela na široko zajeti in organizirati delavski razred ter ga idejno, politično in organizacijsko pripraviti na aktivno udeležbo v narodno-osvobodilnem boju“.

Priprava na boj proti narodu je torej bil njihov edini cilj in za doseg tega so se okupatorju vdinjali že prve dni: ovažali so zavedne Slovence, kričali so proti javnim delavcem, zbirali orožje, slovenska dekleta in žene pa pošiljali v postelje laškim fašistom, da so lažje vohunile za KP.

Po komunistični taktiki Hribnik v tem poglavju vrže blato na slovenske predvojne kulturne, verske in politične organizacije, ki so seveda vse delale „proti ljudstvu in so pripravljale vojno“. Rad bi nekako prikazal uspešnost komunistične dejavnosti, med katere v prvi vrsti šteje društvo Vzajemnost, katere člani so se infiltrirali v organizacije Slovenskih fantov in deklet in jih razbili. (str. 56).

Res je, da so jim nekateri posamezniki nasedli in prisluhnili agentom v Vzajemnosti; a gotovo ne iz prepričanja, ampak zato, ker komunisti nikoli niso pokazali prave barve. O kakšnem odkritem oznanjevanju komunizma pred vojno skoro ni bilo govora. Tovariši so se za svoje kože pošteno tresli in so naredili vse, samo da so prilezli iz ječ. Tako je Boris Kidrič preklical vse zveze s Partijo in se cerkveno poročil; po koncu vojne pa je prav on podpisal odlok za pobitje vseh domobrancev. Ko je napol gnil umiral, se je pa spet spreobračal in kričal, da pred njim stoji njegova vest. Želel je duhovnika, česar mu pa tovarjši niso ugodili, ampak zahtevali, naj jim bo tudi v smrti zgled komunista, ki ne veruje v Boga.

Kakor so dvomljivi datumi o ustanovitvi OF, na prav tako spolzki podlagi je tudi pisanje o ustanavljanju rajonskih odborov skoro po vseh vaseh v Dolomitih že junija 1941. leta. Naravnost smešna je trditev, da je bil odbor OF tudi v Smoletovi livarni. Smole je bil najbolj odločen protikomunist v celi Podsmreki. Imel je pet ali šest delavcev. Med temi sta bila komunista Stane Singer in Peter Laznik; a če sta ta dva sestavljala odbor, potem ni čudno, da jih je bilo toliko. Oba sta bila popolna izvržka družbe in sta gotovo imela prste vmes, da so partizani Smoletove dvakrat „osvobodili“ (okradli); poleti 1943. leta pa so jih hoteli načrtno likvidirati, a se jim je načrt ponesrečil, ker sta bila dva likvidatorja (eden je bil Stane Singer) odkrita in zajeta v samotni hiši na Gmajni. Kakor je s tem odborom v predmestnem naselju, so še veliko manj verjetni drugi na kmetih. Isto velja za razne javke, ki so bile večinoma po gostilnah; pa tudi do tega je prišlo šele spomladi 1942, ko so partizani že čisto javno sodelovali s fašisti proti poštenemu ljudstvu.

Poleg dejstva, da so bile razne gostilne partizanskemu gibanju v veliko pomoč, je zelo vidno tudi to, da so bili za komunizem najbolj dovzetni razni državni uradniki: učitelji, železničarji, poštarji in žandarji; plačani so bili slabo, imeli pa so dosti časa za branje komunistične propagande, s katero so zastrupljali sebe in druge, zlasti mladino.

Za zaključek tega poglavja je treba pibiti, da je bila OF od vsega začetka ustanovljena za izvedbo komunistične revolucije; na boj proti okupatorju niso niti mislili. OKUPATOR JE PRITISNIL NAROD OB TLA. S TEM PA USTVARIL POGOJ ZA REVOLUCIJO; ZATO JE GOVOR O NAŠEM „BOJU PROTI OKUPATORJU“ S STRANI KOMUNISTOV ŽE OD VSEGA ZAČETKA NESMISEL IN NEMOGOČ; vsaj visoka politika bi do te resnice lahko že zdavnaj prišla.

ZAČETEK OBOROŽENEGA BOJA

Partija v tej knjigi priznava, da so na oborožen nastop začeli misliti šele po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo. S tem je rečeno, da so bili pred tem okupatorji za komuniste osvoboditelji in zaščitniki delovnega ljudstva. Nič jih ni motil Hitlerjev ukaz gauleiterju Überreiterju: „Napravite mi to deželo zopet nemško!“ Edini upornik proti Hitlerju je bil jugoslovan-

ski general Draža Mihajlović, ki je del vojske potegnil v gozdove, vlada pa itak ni nikoli podpisala kapitulacije Jugoslavije.

Ko je 10. avgusta 1941 iz Londona govoril Krek in bodril jugoslovanske narode, naj ohranijo mirno kri, ker bodo zasluženi narodi pod vodstvom britanskih in ameriških armad spet osvobojeni, so se slovenskim komunistom zamajala tla; zato je njihov zastopnik Ivan Regent na isti dan spregovoril po radiu tudi iz Moskve. Med drugim je dejal:

„Z nami se bore vsi slovanski narodi in veliki angleški narod. Imamo na naši strani veliko pomoč Zedinjenih držav severne Amerike. Fašizem ne pozna milosti in tudi mi ne moremo imeti milosti z njim... Napraviti mu moramo življenje neznosno, razdirati vse njegovo delo, sabotirati vse, organizirati četniške oddelke za neizprosni boj proti fašizmu, za boljše bodočnost našega naroda“. (KZSS, leto 1952, str. 213).

Tako so komunisti slepili demokratski svet, predvsem pa zaslužjene narode, ki so zagrabili vsako besedo, ki je obljubljala svobodo. S tem so vsaj na začetku preslepili in zapeljali mnogo dobrih ljudi, kar je praktično pogrnalo kolo revolucije.

To je bila javna propaganda, podtalno pa je vodstvo delalo drugače.

„Da bi se v boj proti okupatorju vključilo vse ljudstvo“ (str. 101), so na deželi začeli organizirati Vaško zaščito, ki se je v mestih imenovala Narodna zaščita“.

Komunistično glasilo „Delo“ (za Slovence so ga izdajali italijanski komunisti v Trstu) je v številki 3 z dne 3. septembra 1941 tem članom „zaščite“ dajalo razna navodila in ukaze zbirati orožje in hrano, napadati sovražnika, kjerkoli se pojavi, ovajati in tudi likvidirati notranjega sovražnika, skratka ščititi ljudstvo pred vsemi nevarnostmi, ki ga obdajajo. Če pomislimo, da „ljudstvo“ v komunističnem slovarju pomeni samo komuniste, potem je jasno, da je bila vaška in narodna zaščita, kakor tudi poznejša VOS (Varnostna obveščevalna Služba) organizirana izključno proti slovenskemu ljudstvu, katerega so proglasili za fašiste in izdajalce, kakor vse, ki ne sprejmejo komunističnega nauka. To je potrjeno na str. 122, kjer je zapisano:

„VOS se je ukvarjala z obveščevalno in protiobveščevalno dejavnostjo, poleg tega pa je sodil med njene naloge tudi boj z domačimi izdajalci in okupatorjevimi sodelavci“.

Tako je Partija slovenski narod proglasila za narod izdajalcev (vsaj 80%), terenci so postali glavni nosilci revolucije, partizani pa nje izvrševalci. Partija se je proglasila za edino oblast, kateri so morali prisilni mobiliziranci celo prisegati.

Prav do aprila 1942. leta je bilo vse zavito v neko sumljivo skrivnost. Tu in tam si res slišal besedo: četniki ali partizani; — toda ljudje v Dolenjskih niso vedeli, kaj so oni ali drugi. Hribernik pa je na str. 104 zapisal, da je

„do konca leta 1941 v Sloveniji vzniknilo kar 31 partizanskih čet, združenih v sedem bataljonov“.

Kakšna laž je trditev o teh četah in bataljonih, dokaže Hribernik sam, ko se na naslednjih straneh nevede tolče po ustih:

„V 2. polovici februarja 1942 se je na Vrhnikih zbralo 9 partizanov. (stran 146) ... Na logaškem terenu je 1. marca Andrej Babnik šel h kmetu Korenču na Ravnik, tu se mu je pridružil Žitko; oba sta se konec aprila premaknila v bližino Žibrš, kamor je prišel tudi Rado Pehaček. (str. 147) ... Sredi marca se je v Babni gori zbralo 15 partizanov, ki so se preselili v Ključ.“ (str. 129).

To je bila elita partizanske vojske; povečini ljudje, ki so imeli že pred vojno opravka z oblastjo.

Značilno za te partizanske prvoborce je tudi to, da jih je zelo veliko revolucijo preživelo, ker so vseskozi znali biti o pravem času na pravem mestu, to se pravi, kjer je bila nevarnost minimalna, dočim so prisilne mobilizirance vedno gonili v prve bojne vrste.

O kakšnih vojaških akcijah skoro ni vredno govoriti. Tu in tam so porezali telefonsko žico, to je bilo vse. Pisanje o miniranju mostov ali železniške proge, so gole propagandne pravljice.

Kako so se partizani borili proti okupatorju in kakšno je bilo njihovo razmerje do ljudi, je razvidno tudi iz sledečih vrstic:

„29. oktobra 1941 so partizani prišli po hrano k Dolničarjevim na Šujico. Italijani so ubili komandirja Janka (Ivan Bizjak). *Tedaj še niso vedeli, da gre za partizane.* Prav tako tudi v vasi še ni nihče vedel, da se partizani zadržujejo v bližini.“ (str. 115)

Še bolje se je izkazalo vodstvo samo, ki se je od maja 1942 do spomladi 1943 skrivalo po raznih bunkerjih v okolici Toškega čela (str. 6) in to pred okupatorjem in pred domačimi ljudmi.

Zares „boj proti okupatorju“ in „vsenarodni značaj OF“, o čemer rdeča propaganda toliko govori in piše!

V tem času pa so že začeli ubijati zavedne Slovence! —

GEOGRAFSKI POLOŽAJ DOLOMITOV

Naziv Polhograjski Dolomiti se je začel uporabljati v literaturi pred koncem prejšnjega stoletja. Marsikje v literaturi jih imenujejo Polhograjsko hribovje ali podgorje Julijskih Alp. Pod tem nazivom pojmujeemo ozemlje med Poljansko Soro na severu in zahodu in med Ljubljanskim barjem na jugovzhodu. Središče Polhograjskih Dolomitov je Polhov Gradec.

V partizanski geografiji pa veljajo ‚Dolomiti‘ kot tisti prostor, na katerem sta delovala prvi in drugi Dolomitski odred (DO). To je prostor južno od nemško-italijanske razmejitvene črte, ki je potekala od šent Vida čez Toško čelo, Katarino, Grmado, Butajново, Lučine, Žirovski vrh in

severno od Zavrataca na bivšo jugoslovansko-italijansko mejo. Na zahodu je ta prostor zapirala bivša jugoslovansko-italijanska meja od Zavrataca pa do Planine, na jugu železniška proga od Rakeka do Verda in dalje reka Ljubljanica, na vzhodu pa žica okupirane Ljubljane do Šentvida.

Celotni prostor Dolomitov se deli na dva med seboj dokaj različna dela. Za vzhodni del, t. j. del od črte Vrhnika-Podlipa-Lučine, sta značilni ozka Horjulska in Polhograjska dolina, ki se vlečeta vzporedno s takratno nemško-italijansko mejo in z Ljubljanskim barjem. Vsa večja naselja so v glavnem koncentrirana v teh dveh dolinah in ob robu ter na sredini Ljubljanskega barja. Na ostalem delu pa je veliko majhnih zaselkov in samotnih kmetij, posebno okoli Žažarja, Korena, Zavrha, Samotorice, med Polhovim gradcem in Butajnovu, med Lučinami in črnim vrhom ter med Polhovim gradcem in Toškim čelom. Reke Šujica, ki teče skozi Horjulsko dolino, Mala voda in Gradaščica, ki teče skozi Polhograjsko dolino, so majhne in razen v največjih neurjih povsod prehodne.

Med Ljubljanskim barjem in Horjulsko dolino se vzpenjajo nizki in popolnoma pogozdeni hribi, med katerimi so najvišji Debeli hrib (trig. 534), Loški hrib (kota 490) in Gradišče (trig. 547). Horjulsko dolino in Ljubljansko barje povezujeta cesti, ki peljeta z Drenovega griča čez Lesno brdo v Zaklanec in z Vrhniko čez Ligojno v Horjul. Zračna črta med cesto, ki iz Ljubljane pelje na Vrhniko, in cesto, ki pelje po Horjulski dolini, znaša povprečno tri do štiri kilometre.

Med Horjulsko in Polhograjsko dolino se razprostirajo strnjeni gozdovi. Iz njih se vzdigujejo hribi Ključ (trig. 623) in Dobrovski hrib, Goli grič (kota 572), na zahodu pa Samotorica in Koreno. Najvišja vrhova sta Kožljek (trig. 788) in Slevica (kota 722). Horjulsko in Polhograjsko dolino veže cesta Zaklanec-Dvor čez Proško.

Prostor med Polhograjsko dolino in takratno nemško-italijansko mejo vzhodno od Polhovega gradca predstavlja Grmada (kota 898), Goljek (trig. 809), Ravnik (kota 630) in Toško čelo. Njihova strma pobočja padajo v dolge in ozke grape, katerih najširše imajo komaj prostora za cesto in potok.

Zahodno od Polhovega gradca med Malo vodo in tedanjo nemško-italijansko mejo je teren zelo razgiban, v povprečju 700 do 800 m visok in večinoma pogozden. Na njem je večje število majhnih zaselkov in nekaj velikih kmetij, ki so zelo oddaljene druga od druge.

Področje zahodno od linije Vrhnika-Podlipa-Žirovski vrh je zelo razgibana visoka ravan, v povprečju med 600 in 750 m nadmorske višine. Na tem delu ni večjih strnjenih gozdov.

Največja strnjena naselja so Podlipa, Smrečje, Zaplana, Zavratac, Medvedje Brdo, Hotedršica, Gorenji in Dolenji Logatec. Na vsem tem področju pa je veliko majhnih zaselkov in samotnih kmetij. Značilna za največji del tega prostora so strma pobočja z globokimi grapami, posebno prostor med Ulako pri Zaplani in Podlipsko dolino, ter okolica Smrečja, Zavratac in širša okolica Žibrš.

Pasja ravan (trig. 1030), Lučine s špiikom (kota 850), Lavrovec (kota 889), Smrečje, Praprotno brdo, Gradišče (trig. 770) in Ulaka (kota 800) — pomenijo razvodje med zgornjim delom Poljanske doline ter Žirovsko in Logaško kotlino na eni strani in med Podlipsko, Horjulsko in Polhograjsko dolino na drugi strani.

Osrednji položaj na tem razvodju pomenijo Rovte z zelo dobrimi zvezami v vse smeri: v smeri Smrečja, Žirov in Lučin, oziroma proti Podlipi, Zaplani in Stari Vrhniki, Medvedjemu brdu in Logatcu.

Celotno operativno področje dolomitskih partizanov je znašalo okoli 300 km². (Dolomiti v NOB, str. 27-29)

Tu je treba pripomniti, da zadnji odstavek gotovo ne drži, ker so se dolomitski odredi vsaj od jeseni 142. leta več zadrževali izven zgoraj označenega okvira, kot pa na področju samem.

PRVI DOLOMITSKI PARTIZANI IN PRVE AKCIJE

Domači partizani so bili v Dolomitih vse do spomladi 1942 prava redkost.

Prva večja skupina partizanov je prišla v Dolomite, na Lešnjakovo kmetijo na Samotorici, po požigu vasi Rašica pod šmarno goro. To so bili ostanki rašiške čete, kakor tudi razbite skupine raznih „čet“ z Gorenjske in Štajerske. Vseh skupaj je bilo 142 gorenjskih in 43 štajerskih partizanov. 31. oktobra 1941 so se spet umaknili na Gorenjsko, a so jih Nemci takoj za mejo tako zdetsetkali, da so se ponovno prebili čez mejo k Lešnjaku, potem pa se raztepli tudi po drugih vaseh, kot Gabrje in Toško čelo.

Upoštevati je treba, da so Nemci na Gorenjskem in Štajerskem s svojim terorjem in preseljevanjem ustvarili popolnoma drugačen položaj, kot pa je bil v Ljubljanski pokrajini; zato je gotovo, da so bili ti fantje povečini najbolj zavedni Slovenci, nikakor pa ne komunisti. V gozdove so uhajali, ker so hoteli svobodo, komunistična propaganda pa jim je obljubljala, da bo že 1941. leta konec vojne. Ljudje v Gabrju so pripovedovali, da so ti partizani ob večerih molili rožni venec in jokali nad usodo, kakršno so jim pripravili komunisti s svojo propagando: zvalili so jih namreč v gozdove, jih pognali v najbolj nesmiselne akcije, terenci so pa razvpili, da so ti in ti fantje pri partizanih. Tako zanje ni bilo več vrnitve domov.

Iz vseh teh skupin so ustvarili tkzv. samotorško četo, ki je štela 58 borecev (str. 115).

„Samotna Lešnjakova kmetija, ki je bila četrta ure hoje od vasi Koreno nad Horjulom, je bila postojanka prvih partizanov v Dolomitih že od jeseni 1941. leta. Od tu so strahovali okoliške vasi. Italijani so imeli v Polhovem Gradcu in Horjulu po 400 mož posadke in so za partizane dobro vedeli, pa niso nič naredili proti njim.

2. marca so na Koreno prišli Italijani iz Horjula. Partizani so iz bližnje vasi nanje oddali nekaj streliv in zbežali

v svoje taborišče. Italijani jim niso sledili, pač pa so požgali del vasi Koreno. 3. marca je italijansko vojaštvo z Vrhnike spet požgalo nekaj hiš, izropalo vso vas, nazadnje pa vse ljudi odvedlo v internacijo. 5. marca je oddelek italijanskih vojakov požgal še preostala poslopja, niso se pa približali Lešnjakovi domačiji. Partizani pa so ves čas mirno gledali, kako ke okupator uničeval, in govorili, da se bodo umaknili šele 7. marca. Tako je tudi bilo. Ko so partizani odšli, so Italijani zažgali tudi to domačijo. Ljudje so že takrat sumili, da so partizani delali skupaj z okupatorjem proti poštenim ljudem.“ (Krivda rdeče fronte, str. 7.)

Zakaj je KP prav Dolomite izbrala za nekakšno odskočno desko revolucije jasno pove Hribernik sam:

„Iz vsega tega je videti (iz naštevanja imen raznih organiziranih revolucionarjev s področja Dolomitov; moja opomba), da sta se organizaciji KP in OF najhitreje razvijali na širšem prostoru Viča pa vse do Hruševa, Dobrove, Brezovice in Vnanjih goric, in na območju Dravelj, Borovnice in Vrhnike, Horjula in Logatca. Dokaj počasneje in manj množično pa na področju Drenovega griča, Sinjih goric, Bevk in Blatne Brezovice, predvsem pa na področju Polhovega Gradca in širšega področja Rovt in šentjošta.“ (Dolomiti v NOB, str. 85)

Z drugimi besedami to pomeni: začeti je treba tam, kjer so ljudje najbolj proti nam. Kot bo razvidno iz sledečih poglavij, so se komunisti te svoje taktike dosledno držali. Hribernik priznava, da je bilo to majhno ozemlje, široko 12 in dolgo kakih 30 km, s približno 26.000 prebivalci od spomladi 1943 in od začetka leta 1944 dalje popolnoma pod belogardistično kontrolo; da je bilo na tem področju pred italijansko kapitulacijo 27 postojank z 2500 belogardisti, v zadnjih mesecih vojne pa 35 postojank s 4000 domobranci. število postojank gotovo precej pretirava, kar pa samo potrjuje dejstvo, da so bili Dolomitčani odločno proti komunistični revoluciji. To je zares zanimivo priznanje, če te številke primerjamo s peščico partijcev-domačinov, ki so mesarili po teh krajih. V isti sapi pa Hribernik to dejstvo po svoje zmrcvari in ga hoče obrniti v svojo korist z besedami:

„Ni naključje, da že v zgodnji jeseni 1941 zasledimo v Dolomitih tudi prve oborožene enote slovenske partizanske vojske. Tudi to je dokaz velike podpore dolomitskega prebivalstva narodnoosvobodilnemu gibanju.

Narodnoosvobodilno gibanje se je v Dolomitih še nadalje razvijalo in je svoj vrh doseglo leta 1942 in spomladi 1943, ko so bili Dolomiti skoraj v celoti osvobojeni in pod kontrolo partizanske vojske in ko je bil v Dolomitih precej časa tudi sedež našega vojaško-političnega vodstva.“ (str. 646)

Tovariš Svarun in celotna KPS ve, „da so bili Dolomitčani za OF“ samo zaradi prisotnosti zgoraj imenovanih tolovajev.

ČESA NAM KNJIGA NE POVE

Hribernik opisuje na stotine raznih „bojev“ partizanov z okupatorjem, tako da kakšnega naivneža res lahko preslepi ali celo prepriča, da je bilo partizanstvo do podrobnosti organizirana vojska. V resnici so bile to navadne zločinske tolpe, ki so se preganjale sem in tja in nad poštenim ljudstvom izvajale komunistično revolucijo. Ti „boji“ so bili samo eno od sredstev za doseg oblasti: ljudi pripraviti k sodelovanju, ali pa jih fizično uničiti. Srednje poti ni bilo. Ti „boji“ se skoro vedno končajo z neuspehom; za vse je naveden tudi vzrok (nepoznanje terena, slab vodič, ponesrečeno sproženje puške, mokre zažigalne vrvice, utrujenost borcev, itd.); ostane le dejstvo, da namen teh „bojev“ nikoli ni bil boj z okupatorjem, še manj ščitenje slovenskih ljudi in njih imetja, ampak načrtno draženje okupatorja, za katerega so komunisti vedeli, da se bo maščeval nad nedolžnim prebivalstvom. Vse te vojaško nesmiselne prakse, ki vojne niso skrajšale niti za minuto, so narodu prizadejale ogromne človeške in materialne žrtve, korist pa so imeli le komunisti in okupator.

1) Komunisti so se zavedali, da samo z okupatorjevo pomočjo nad slovenskim narodom lahko izvedejo svojo rdečo revolucijo;

2) Okupatorju je bila revolucija v Sloveniji zelo dobrodošla, ker je bilo veliko lepše prebiti vojno v Sloveniji, takorekoč na pragu Italije, kot pa nekje na ruskih močvirjih.

Posledica teh medsebojnih koristi je bilo sodelovanje partizanov z okupatorjem, ki je omogočil razne nenapadalne sporazume in načrte, kakršnih eden je bil „Primavera“ (izdelan februarja 1942), po katerem so se Italijani brez vzroka umaknili iz vojaških nepomembnih krajev, partizani pa so tako dobili (ne priborili) svoje tkzv. „svobodne republike“.

Ena takih „svobodnih republik“ so bili tudi Dolomiti nekako od začetka maja 1942. Italijani so ostali samo v Polhovem Gradcu, Horjulu, na Dobrovi, Brezovici, Vrhnikih in v Logatcu. Odslej naprej so Italijani pazili samo na to, da je revolucija gorela na obeh straneh; to še posebno potem, ko so na obupen klic poštenih ljudi sicer dovolili ustanovitev Vaških straž, ki pa so jih kontrolirali do take mere, da praktično niso mogle vršiti svojega poslanstva.

To sodelovanje je obstajalo in je potrjeno s stotinami prič in primerov. Samo tako je mogoče, da je bila revolucija do srede 1942. leta vodena iz Ljubljane. Tu so padali zavedni Slovenci, okupator pa ni zasledil enega atentatorja, ampak namesto tega z bodečo žico zgradil mesto, v internacijo pa odvažal ljudi, ki s komunizmom niso hoteli imeti nobene zveze.

Na ta način je „osvobodilna borba“ izključevala resnični boj z okupatorjem in postala protinarodna zarota. Dokazov za to je polno.

(Sledi)

Odperto pismo Londonski skupini

Zora puca, biče danak!

Ko sem zvedel prve novice o vaši skupini, sem bil že veselo presenečen. Potem pa, ko sem prebral vaš program, vaše resolucije in sem zvedel, da vabite k sodelovanju vse demokratske Jugoslovane brez razlike narodnosti, vere ali stranke, je moje navdušenje priklopelo do vrhunca: kajti prvič po 35 letih našega zdomstva so se združili predstavniki Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bosancev, da razpravljajo o naši bodočnosti. To je velik korak naprej k demokratizaciji nas emigrantov in seveda zlasti k demokratizaciji naše skupne domovine Jugoslavije. To vaše delovanje brati znova vse jugoslovanske narode in gradi mostove preko nerazumevanj in sovrašтва v preteklosti.

Vsi se moramo zavedati, da moramo iskati to, kar nas druži, in pozabiti to, kar nas je ločilo in nas morda še vedno loči. V slogi je moč! Sloga jači, nesloga tlači, pravi naš pregovor; in to je čista resnica. Zavedati se moramo, da je naša bodočnost edino v združenih, resnično demokratskih in federativnih Jugoslavijah, kjer bomo Slovenci, Hrvati, Srbi, Makedonci in Bosanci res enakopravni in res bratje med seboj. V preteklosti nismo znali poiskati skupnega imenovalca; a vi ste ga našli in na tej osnovi delate, družite in orjete ledino naše bodočnosti.

Ne zastopam nobene skupine in nisem član nobene stranke; sem le demokrat, ljubitelj svobode, Slovenec in Jugoslovan, ker tako me je vzgojil moj pokojni oče pesnik, pisatelj, vzgojitelj in politik dr. Joža Lovrenčič. V enem izmed njegovih zadnjih del je pel in omenjal „TRETJO JUGOSLAVIJO“; in to Jugoslavijo gradite vi z vašim nesebičnim delom, polni vere in prepričanja v bratstvo vseh nas.

Ne smemo dopustiti, da se vrne leto 1941, ko so našo domovino razkosali, in tudi ne, da se vrne leto 1945, ko je naša domovina padla v najhujše suženjstvo v vsej njeni zgodovini! Geslo vseh nas, ki smo raztreseni širom sveta, in vseh, ki demokratično mislijo in čutijo v naši domovini, mora biti: „SVAKI BRAT JE MIO, KOJE VERE BIO“, kot je rekel Josip Juraj Strossmayer. Če bomo sledili temu geslu, bomo kmalu dočakali veliki dan, dan našega Vstajenja; od Kajmakčalana pa tja do sinje Soče bodo bodo plapolale naše zastave, čiste, brez madeža rdeče zvezde, in bomo vsi enoglasno in navdušeno vzklikali: „SLOVENEK, SRB, HRVAT, ZA UVEK BRAT I BRAT!“ Vsemogočni naj vas vodi pri vašem plemenitem delu, da boste tako kmalu dosegli to, kar ste si zadali za vašo dolžnost in nalogo!

Z bratskimi pozdravi

vaš

Joža J. Lovrenčič

JOŽE JAVORŠEK – SAMOTNI JEZDEC

(Nadaljevanje)

Ob takih pesniških vizijah (če naj verjamemo Javorškovim „post factum“ zapiskom) je razumljiva tudi njegova izjava, da partizanske pesmi v „pravem smislu besede“ sploh ni znal napisati. Mrtvemu sinu navaja en primer svoje „revolucionarne“ poezije — in se sam smeje ob njem. Prav zaradi te njegove nezmožnosti, pravi Javoršek, pa je prišlo do spora med njim in „vodstvom osvobodilnega gibanja“.

Moje nevsiljivo stališče je bilo, da mora partizanska poezija obsegati vse naše življenje, ki je široko in polno čisto vsakdanjih človeških pretresov, in da nikakor ni nujno, da bi morala biti le revolucionarna ekstaza ali pa verzificirana oblika političnih uvodnikov.

Spor je bil izrazito gledališki, da ne rečem revolverski oziroma vrvarski.

Za patetični „teater“ je poskrbel Javoršek sam. Na Bazi 20, v tem, kot pravi, „velemestu slovenske revolucije“ je po zgledu Prešernove „Nove pisarije“ napisal satirično „Najnovejšo pisarijo“. V njej je zapisal naslednje in druge, tem podobne verze:

Čimveč tovarniških imen iskati!

Na primer: dimnik, rudnik, stroj in saje,
zakleti včasih, včasih se zlagati,
naprednost forme kazati čim rajše!

Če le mogoče — lirika plakat
postane naj za hiše in ograje.

Pesnitev je najprej prebral „tovarišem“, ki so z njim sodelovali v AGITPROPUPU, ko pa je zanjo izvedel tudi sekretar Izvršnega odbora OF (menda je bil to Kidrič), je od Javorška zahteval, da mu jo da pred objavo v cenzuro. Javoršek pravi, da se je temu uprl, da pa je pristal, naj celotni AGITPROP v navzočnosti sekretarja posluša recitacijo. Vsi so se režali, hahljali in krohotali, toda, ko je bilo recitacije konec, je sekretar Javorška „neznansko ozmerjal“ in vpil, da je ta „najnovejša pisarija“ — „antipartijski skeč“, sovražno dejanje zoper narodnoosvobodilno borbo, in da bi dobil „sovražnik“ krepko orožje v roke, če bi prišel do nje. Sekretar, pravi Javoršek, je „kot razjarjen lev hodil po baraki in pihal od besa.“ Drugi dan je „Najnovejšo pisarijo“ v imenu Izvršnega odbora OF zaplenil, nakar jo je na posebni seji poslušal tudi ta vzvišeni odbor in spet so se tovariši najprej režali, tudi sekretar se ni mogel zadrževati, toda potem je sledila obsodba: pisarija ne sme na beli dan in Javoršek ne sme v Jajce (na tisto „zgodovinsko“ zasedanje).

Vso noč je kaznovani pesnik premišljeval, kaj se je zgodilo, odnosno, kaj se bo zgodilo...

Če v resnici ne bomo več mogli poslušati, kako planke žvižgajo, kako rože norijo in če nikdar več ne bomo smeli hoditi po stezah, ki jih med oblaki utira luna, kaj je potem še življenje? Če nikdar več ne bomo pijani od brenčanja spomladanskih čebel, od zrcal, ki so skrivnostno postavljena po nébesu, po vodah in po naših sanjah, kaj naj potem pijemo? Če se bo moralo vse življenje izsušiti...

Spoznal pa je tudi, da je „tujec“ v tem „osvobodilnem boju“ strašen tujec iz najrazličnejših razlogov. „Spor, ki se je zdaj razvnel, mi je moje tujstvo razkril dokončno.“

Vzel je kos vrvi letalskega padala in se v baraki AGITPROP obesil. Po naključju so ga rešili. Potem je dolge tedne sploh molčal in skrival vijoličasto podplutbo na vratu. Rehabilitiral se je z novim „delcem“, ki je izšlo kot prva tiskana partizanska brošura. Ko jo je isti sekretar prebral, je z začudenjem ugotovil, da je avtor Javoršek. Spet je prišlo do intimnega pogovora, to pot v sekretarjevi baraki, in potem, ko sta se oba izkašljala in se je sekretar opravičil ter je „med smreke prodirala zarja“, je Javoršek, kot slovesno zapiše, „tisto noč postal partijec“. Takoj pa tudi dostavlja „brez knjižice“. (Zdi se da formalno nikdar ni pristopil, ali pa šele leta kasneje. Nameraval je vstopiti po povratku iz Pariza, leta 1948, toda namesto v partijo, so ga vtaknili v zapor.) Čeprav pa na tej točki Javorškova izpoved vse bolj in bolj prehaja v obtožbo, se vendar ob spominu na lastni ponesrečeni samomor ustavi tudi ob misli, da je sin Svit dosegel isto „zmago“ nad samim seboj, ki je bila Javoršku v Kočevskem Rogu zanikana:

Ampak zdajle, ko se s pošastno odgovornostjo spominjam tega dejanja, primerjam svoje dejanje s tvojim. Vidim svoje mlado bingljajoče truplo in bijem ob tvoje viseče truplo, vidim svoj mrtvi obraz in z njim bijem ob tvojega (ter ga poljubljam), vidim svoje bingljajoče roke in rad bi jih poprosil, naj razvežejo vrv za vratom, bodisi tebi, bodisi meni, vidim vesoljsko strahoto in vidim predvsem samega sebe, kako sem se v tisti strašni majski noči ponovil v tebi. Ali je groza moje lastne smrti, ki je bila toliko let potlačena v meni, izbruhnila v tebi in se ti je posrečilo storiti, kar se meni ni posrečilo?

Če je resnica taka, potem moram globoko skloniti glavo ter prevzeti nase odgovornost za tvojo smrt. Težak križ. Kako ga bom nosil?

III.

Tisto „veliko“ jutro, ko se je Javoršek, kot pravi, „po svojem samomoru in po zaslugi sekretarja slovenskih komunistov vrnil v življenje“, so ga prevzela „čista, neokrnjena in temeljito poglobljena spoznanja.“ Po-

zabil je na „najnovejšo pisarijo“, na celonočno premišljevanje, „kaj če, če bo“ in postal „komunist“, čeprav ta njegova „partijnost“ (!) ni bila „nikjer zaznamovana, nikjer razglašena in še manj priznana.“ Da je le sam vedel, kdo je njegov gospodar. (Tako kot piše Lermontov: „Res je morda, da sem suženj, toda suženj najsičajnejšega kneza!“)

Če naj verjamemo Javorškovim zapiskom, se je to njegovo „partijstvo“ najbolj razcvetelo v času njegovega pariškega „študija“. „Kakšna veličastna zgodba so bila pravzaprav tista moja tri partizanska leta v Parizu!“, se vprašuje ves navdušen. Poglejmo: deloval je „revolucionarno“, kot študent in „diplomat“ obenem; propagandist nove Jugoslavije; borec zoper domačo reakcijo v tujini; povezan s španskimi in vietnamskimi revolucionarji; sestajal se je s Ho Chi Minhom; sodeloval z grškim osvobodilnim gibanjem EAM; sodeloval pri porajanju „nove Afrike“; sodeloval pri delavskih stavkah (francoskih seveda); bil v živahnem in ustvarjalnem stiku z najpomembnejšimi pesniki in pisatelji tedanjega Pariza; in študiral je „samo če je utegnil“. (Vsi odgovorni zahodni predstavniki bi morali dobiti v roke to-le Javorškovo „samo-spričevalo“, da bi bolje razumeli tuje „študente“, ki se hodijo „usposabljat“ na njihove univerze.) Iz Javorškovih kasnejših zapiskov je razvidno, da mu je poleg vsega tega „revolucionarnega“ delovanja in občasnega študija ostajal čas tudi za druge aktivnosti, pa o tem kasneje. Ko je bila ta njegova pariška epopeja zaključena, se je leta 1948, po izključitvi Jugoslavije iz Kominterne, vrnil domov. (V knjigi „Kako je mogoče“ piše, da se je vrnil „zaradi sina in samo zaradi njega“; kasneje navaja tudi druge razlage). Zdelo se mu je tudi, da bo „lahko prebrodil tiste psihične zapreke“ (!), ki so mu dotlej zapirale pot v partijo. Zgodilo pa se je drugače.

Na naslednjih petdesetih straneh se Javoršek razpiše o splošnem slovenskem problemu, kjer svoje misli prepleta z dognanji, kako se mu je prav na tem področju sin najprej in najgloblje odtujil. Za Javorška „nekdanjega klerikalca“, ali bolje, iz klerikalnega okolja izhajajočega slovenskega intelektualca, je preobrat, ki je razviden na teh straneh, še toliko bolj presenetljiv: iz nekdanjega avtonomističnega Slovenca v skorajda integralnega Jugoslovana, vse pa na ljubo partiji, katere bistvo je sovražnost do vsega „klerikalnega“, ali, če hočete, „katoliškega“. Drugače povedano: te strani so dokaz, da revolucija ni zadovoljila niti vseh, ki so jo spremljali, kaj šele onih, ki so stali ob strani.

Zanimiva je že Javorškova izhodiščna točka: začne sicer v „alpskem svetu“, potem pa preide v „zasteničena“ (panonska) mesteca, ki so seveda vse prej kot tipični slovenski svet, pa vendar tudi v njih išče razloge za slovensko „revščino“ in „nepomembnost“.

Leta in leta sem razmišljal, kje so vzroki, da smo v očeh sveta tako zasovraženi. Sodil sem, da so temu krive morda naše Alpe in ob njih naš alpski človek, ki se tako kot gorjani na splošno nikdar ni mogel povzpeti v sijaj žive omi-

ke. Mislim sem, da gre za tiste množice gosi, piščancev, puric, krav, volov, prašičev in dolgočasnih vasi in ravninskega blata, ki vsakomur v hipu zatrpajo pamet, brž ko rečeš „Srednja Evropa“. In zraven si takoj zamisli dolgočasne dolge vasi ali grozo zasteničenih mestec, kjer zvečer v umazanih kavarnah ob zvokih ciganske godbe poje kakšna venerična cipa zategle balkanske pesmi. Mislim sem, da je vsega tega neznanja kriva naša obrobna kultura, ki si nikdar nič svojega ne izmisli, ampak zmeraj prežvekuje, kar so ustvarili drugi. Mislim sem si nazadnje, da je vsemu kriva tudi naša nesvoboda v gospodarstvu in politiki, zaradi nje smo bili zmeraj v podrejenem položaju. Skratka, razlogov za našo zavrženost je bilo nešteto. In tako smo sodili med primerke antropološkega vrta. Kaj hočeš! V okviru velikih svetovnih religij so nekatere sekte privržencem svetovnih religij smešne. In prav tako so velikim narodom smešni Slovenci, Katalonci, Baski, Bretonci. Kakor da smo si vtepli v glavo, da hočemo povsaj sili biti nekaj posebnega. Skrajno čudaško in tudi nevarno.

Ampak ne gre samo za splošno podcenjevanje narodov. Vse kaže, da so razlogi, zakaj nas zahod podcenjuje, globlji. Skriti so in zelo oddaljeni:

Odkar se je ta zgodba pripetila, odkar je tisti Slovenec jokal na kantonu in Jezus obupal nad njim ter odločno krenil po svoji turistični poti med boljše, finejše in mogočnejše narode, se je marsikaj spremenilo. Od boga in velikih narodov zavržene dežele so se uprle bogu in velikim narodom. Nastale so revolucije. Najpomembnejše v zgodovini človeštva. Predvsem prva in najvažnejša: oktobrska revolucija. V njenem vretju so bili že zametki za osvoboditev malega slovenskega naroda in če bi Jezus srečal tistega Slovenca po oktobru, bi ga potolažil in čelo nahrulil, zakaj neki joka. „Saj se bo vse uredilo! Zlasti, če se ne boš emeril...“

Skriti in zelo oddaljeni. Javoršek za hip sam ne dobi druge razlage, pa poseže po Cankarjevi legendi o človeku, ki je sedel na cestnem kantonu (kakšno neizmerno vlogo so ti občestni kamni igrali v naši literaturi) in jokal, ker je bil Slovenec. Jokal tako bridko, da se je ob njem razjokal tudi Kristus, ki je prišel mimo. Toda legenda je legenda. Cankar jo je uporabljal za lekcije zaspani, provincialni slovenski inteligenci, Meško je z njo pridigal „Mladim srcem“, Javoršku pomeni samo incident na poti v „svetlejšo bodočnost“, ki mu nenadoma spet zasiže, ko brska po lastni in narodovi preteklosti in se trapi z ugibanjem, kako je pri vsem tem mogoče, da... in tako dalje.

Zdaj se „nihalo“ spet obrne v drugo smer: Marxove „genialno-humane“ sanje se niso uresničile. Sovjeti so izdali socialistična načela in sto-

pili na pot caristične Rusije in šele, ko se je Jugoslavija uprla Stalinu, se je začela „najzanimivejša in najpomembnejša“ bitka za reševanje „kri-ze človeštva“...!

Medtem pa naj bi se slovenski narod, vse po Javorškovih besedah, otepal s svojimi lastnimi problemi, ki imajo izvor v sovraštvu, s katerim je začel Rim po prelomu z Vzhodom in se je potem to sovrašтво razlezlo po vsej zahodni Evropi. In v tem prepiru naj bi zahodni svet tudi Sloven- ce vrgel med „Bizantince“, čeprav se nas bizantinstvo ne cerkveno ne mor- alno ni dotaknilo. To poslednje naj bi mu dopovedoval sin Svit in tu se zdaj Javoršek zaplete v „kulturni“ dialog z mrtvim sinom:

Veš, kaj me, sine, ob temle mojem vrtanju na hudičeve kolje? Da jaz pravzaprav nikdar nisem natanko vedel, kakšen je tvoj človeški položaj. Videval sem le zunanja znamenja, ki sem jih lahko videl in celo moral videti, a vsa so bila prehod- nega značaja. Kakšna je bila med milijardami ljudi, ki žive na Zemlji, tvoja notranja posebnost, tvoja edinovrstnost, ni- sem nikdar doumel. Mogoče se bom tvoji notranji posebnosti približal, če bom poskušal dognati, kakšen je človeški položaj Slovenca nasploh, zakaj tudi tvoja usoda, kakršna je že pač bila, je bila s tisoč in tisoč vezmi povezana s slovenstvom.

S strahom sem večkrat ugotavljal, da niti ti niti tvoji prijatelji nimate pojma o slovenski zgodovini — če pa iz nje- nih poglavij kaj veste, sploh nočete dojeti, kakšna so po vsaki grenkobi v resnici bila. Odbrenkali ste tista besedila brez svoje notranje zveze z njimi, če ste jih sploh znali odbrenkati. Zato sem dokaj preplašen opazoval — in še opazujem — neke vrste izkoreninjenost, ki vzroke zanjo natanko poznam, a bi jo samo kot tako zelo težko pravično označil. Ampak vsak človek v bistvu mora vleči za seboj vso zgodovino svojega naroda. Nikakor ni nujno, da bi se je naučil iz knjige, še manj, da bi se z njo znanstveno ukvarjal, le v sebi jo mora imeti, kakor ima vsak človek v sebi izročila svojih prednikov. Kako se do- tipati na znanstven način do skrivnosti izročil — nimam poj- ma, vem le, da se za mano, na primer — zlasti če sem na tujem, vlečejo vsa slovenska stoletja in da se od časa do časa, ko jim je vlačnja za mano dovolj, ustoličijo v meni. Razum- ljivo je, da me takrat skoraj raznese, zakaj vsako hudo osre- dotčenje je nevarno za človekovo pamet.

Moj slovenski ponos in moje slovensko aristokratstvo iz- haja iz strašne resnice, da smo se kot narod, ki je šel skozi vse mučilnice zgodovine, vendarle ohranili kot nekaj samosvo- jega in živega. Saj me poznaš: nikakršen nacionalist nisem, nikakršen samoslovenec, a vendarle nisem tiste vrste svetov- ljan, ki bi iz kaj se ve kakšnih razlogov pozabil svoje bistvo

ali pa ga zanikal. Poleg tega gre tu še za pomembno moralno vprašanje: biti navdušen privrženec italijanskega, ruskega, francoskega, kitajskega ali kateregakoli mogočnega ljudstva je čisto lahko. Biti Slovenec pa terjaja od človeka največje moralne kvalitete.

Vidiš, tu se začenja in neha moja jeza nate — in jeza, ki jo vsak dan bolj utemeljeno gojim do tvoje generacije. Vi v svoji viharnosti sploh zaslutili niste, kaj je slovenstvo, v kaj človek zavezuje in kaj vse ima lahko kolikor toliko pameten človek od tega. Ker vam je več spektakel tujih narodov in tujih navlak, ste domačo skrinjo dragotin kratko malo prezrli in nasedli na blišč cenениh supermarketov. V nič ste dali in še dajete moralne vzgone slovenstva in vse tisto, kar človek kot Slovenec, kot ud majhnega naroda, lahko postane. Majhni narodi imajo svoj smisel in se za svoj obstoj nimajo bati, če so izjemno visoko kulturni. S tem, da je skoraj sleherni ud majhnega naroda osebnost in posebnost zase, se človeška vrednost takšnega naroda tolikanj dvigne, da kvaliteta nujno in nenedoma odlično zamenja kvantiteto. In če se izjemne vrednote v kulturi pravilno zvežejo s svetom, je problem majhnega naroda — rešen. In mogoče še veliko bolj srečno kakor pri velikih narodih, kjer je posameznik prepuščen naključju in samoti in izničenju svoje osebnosti. Zato velja drugačna higiena duha za ljudi, ki živijo v majhnih občestvih, in predvsem docela drugačen odnos do kulture. In na vprašanje: kako je mogoče biti Slovenec — je odgovor razmeroma lahak. V veljavo mora stopiti zakon, ki ga je že pred davnimi časi zelo natančno ugotovil velik mslec: „Gre za to, da mora biti v nekem narodu v prometu veliko duha in temeljite omike, če naj se talenti razvijajo naglo in radi.“ Ampak...

V zdomstvu se včasih ob premišljevanju o naši mladini obnašamo kot koklje, ki so jim piščeta ušla v vodo. Toda ta zgodba o „podtaknjenih jajcih“ je v zdomstvu nekako razumljiva, če ne opravičljiva. Jasno je, da bi marsikateri „misleči“ oče v zdomstvu brez težav vse gornje Javorškove izlive naslovil na svojega sina. Neuspeh „domovincev“ je zato še toliko bolj kričeč in dejstvo, da je našel mesto v pisanju enega najmodernejših slovenskih piscev, vsekakor dokazuje resnično dimenzijo tega „neuspeha“. Po drugi strani pa bi se lahko spustili na spolzka tla dokazovanja, da je bil ves ta razvoj v domovini vendar pričakovan, da ga je proti-revolucija ves čas napovedovala in da današnji „partizanski“ očetje pač žanjejo, kar so sejali. To bi seveda bilo poenostavljanje problemov, v katerega nima smisla zahajati, ker je Javoršek sam več kot prepričljiv.

Pa vendar mu tudi spodsrsne. V nadaljevanju namreč mrtvemu sinu prizna, da mu je „v bistvu“ vselej lagal. To pa menda zato, ker skupno z

ostalimi Slovenci ni hotel priznati, da je na primer slovenska literatura „ena najbolj zakotnih in hkrati najbolj tragičnih literatur Evrope“, in ker si ne upamo povedati, da to sploh ni literatura, temveč „nacionalno-eksistenčni fenomen“, oblika samoobrambe in nato še nacionalne „potrditve“... Pa to vendar ne drži! Vsi slovenski literarni zgodovinarji in splošni zgodovinarji priznavajo, da Slovenci nimamo zgodovine in da je ta v resnici v naši literaturi, da je ta literatura dokaz narodove življenjske moči, dokaz njegove odpornosti in odločnosti; torej „nacionalno-eksistenčni“ fenomen in da vsaj tukaj ne lažemo ne sebi, ne svojim sinovom! In potem Javoršek pravi, da bi morala biti tudi naša literatura zgodovina v bistvu „zgodovine tistega, česar nismo dosegli“. Zdi se, da je tu zapadel tistemu občutku, ki prav gotovo ni tuj nam, ki se potikamo po svetu: priučimo se dimenzijam sveta, ki nas obdaja, merimo in presojava z njegovimi merili, in ko nam pogled spet obstane na slovenski zemlji in njeni kulturi, nas pretrese: kako je vse to majčkeno... Zdi se, da je slovensko zdomstvo to našo „majčkenost“ pravilno doumelo kot nekaj, kar je treba na vsak način ohraniti, čeprav se ta njegova prizadevanja nekaterim v domovini zdijo donkihotska („Vsepovsod: slovenstvo, slovenstvo, slovenstvo,“ se pritožuje Andrej Inkret po obisku v Ameriki in Kanadi). Pa vendar je tudi slovenski „gromovnik“ Josip Vidmar še nedavno govoril nekaj podobnega: „...Slovenci sploh nobenega drugega atributa neodvisnosti nismo imeli, kot umetnost.“ (Intervju z Dimitrijem Ruplom, objavljen v „Delu“, decembra lanskega leta.) Prav v tej „majčkenosti“ slovenstva pa je vendar razlog, zakaj ga je treba ohraniti. Če torej govorimo o tem, da je Cleveland ameriška Ljubljana, da je v njem največja slovenska naselbina zunaj Slovenije, ne dokazujemo s tem, kako „velika“ je ta naselbina, temveč — kako majhna je v resnici Ljubljana in vsa Slovenija z njo. Majhna, toda naša!

Javorškov spor s sinom je zajel tudi samo vprašanje jezika. Fant je nosil domov vso tisto „pocestno“ govornico, ki si jo ustvari vsaka nova generacija, pa naj bo to na Slovenskem, v Ameriki ali na Turškem. On, Javoršek, pa je bil „purist“, ki je „včasih žensko vrgel iz postelje, če je govorila slabo slovenščino...“ Zanimiv je zato njegov „esej“ o našem jeziku, odnosno o njegovi literaturi in njenih, po večini tragičnih nosileh. Vsi, ki pišejo v našem jeziku, bi se morali ustaviti ob naslednji Javorškovi enačici „napak slovenskega pisanja“:

Zato imam — strašne težave s stavki. Mogoče se bo zgodilo, da bo v našem jeziku kdaj prišel in veljavo višji red, ki bo pragozd jezika razredčil in ga spremenil v natančno zarisani gaj. Za zdaj se moram znajti v zapletenosti tega, kar je. Mučijo me stavki, ki so napravljeni v dolge halje. Mučijo me nagi stavki. Stavki, ki hodijo v kratkih srajčkah. Stavki, ki imajo neumite zadnjice. Stavki, ki so jim na balin ostrigli lase. Stavki, ki se jim mudi na malo potrebo. Stavki, ki so

preveč nedolžni. Stavki, ki zardijo takoj, če vpričo sebe zagledajo tujo besedo. Stavki, ki so nosni. Stavki, ki jim ni do tega, da bi zrasli in bi radi za vselej ostali taki kot takrat, ko so prišli na svet. (Teh se najbolj bojim!) So pa tudi stavki-mehkužci, stavki, ki se za vsako figo cmerijo, a so tudi stavki-junaki. Najbolj sem prestrašen, če zagledam stavko-škofe. Napravljeni so v albo, ornat, mitro in nosijo škofovsko palico. Hodijo počasi in slovesno kakor škof, ki gre na binkošti v ocvetličeni stolnici od birmanca do birmanca in prav tako kot škof narahlo udarijo po licih tistega, ki so mu namenjeni.

Slovenski književnosti pripisuje Javoršek tri značilnosti: „strašen“ prolog, ki naj bi segal vse do „narodno-osvobodilnega“ obdobja; razočaranja, ki je sledilo „osvoboditvi“; in osebna tragičnost vseh vidnih slovenskih literatov.

V temó prologa je, kot pravi, za hip posvetila plamenica protestantov, ki pa so jim jo takoj izbili iz rok; potem je nastopila dolga doba mračnjaštva, iz katere je — kot kontrapunkt francoskim enciklopedistom — izpisal Ravnikarjevo sodbo, da je „v romanih in drugih pesniških delih... eno najbolj učinkovitih, morebiti zvito zasnovanih sredstev za demoralizacijo ne samo mladine, temveč celih narodov.“ Ustavlja se nato ob — za razuzdanca in pijanca razglašanjem Prešernu; ob zanikrni literarni osebnosti Jovana Vesela Koseskega, tej „papirnati skazi, s katero so mračnjaki zadušili hrepenenje ljudstva po lepi besedi in resnični pesmi“; ob Levstiku, ki „ga je duhovščina zamorila že v rani mladosti“; ob pravtako uničenem Jenku; ob Gregorčiču, ki ga je odnesla „burja s Krasa“ („čudni“ škof Mahnič); pa seveda ob zažigu Cankarjeve „Erotike“. To „organizirano zlo“ naj bi do neke mere ustavila šele moderna, ki se mu „kratko malo ni več pustila terorizirati“, ter je pod njenim vplivom začel „svobodno in kvalitetno pisati tudi mladi katoliški rod“, da bi z obličja literarne zgodovine zmil sramoto, „ki jo je povzročilo njeno katoliško varuštvo.“

Tu se torej Javoršek oprime stare predvojne „liberalne“ trditve, na prvi pogled upravičene, da so bili vsi vidnejši slovenski literarni ustvarjalci „liberalci“, „frajgajsti“ in da takoimenovana „katoliška“ plat ni dala od sebe nič pomembnega; saj si ni mogla do kraja lastiti niti ljudi, kot so bili Gregorčič, Aškerc, Finžgar, Sardenko, Jalen in drugi, ki so se vsi dušili pod težo „nečloveškega celibata“, kot je dejal Aškerc. Toda slovensko „mračnjaštvo“ je bilo samo del svetovnega, prevladujočega mračnjaštva in je šlo z njim vred po vseh razvojnih stopinjah, tako kot je šel Javorškov socializem iz nekdanje slepe vere v Stalinovo „sončenstvo“ v razočaranje nad njim, odpor do njega in slednjič v tisto, v kar pač Javoršek danes verjame. Če torej merimo in primerjamo svojo zgodovino in literaturo s svetovnimi merili, potem ne moremo pavšalno obsojati in pripisovati neke „organizirane zlobe“ ljudem, ki so v svojem času delovali

po takratnih merilih. Literarno „mračnjaštvo“, kot tudi že omenjeni alkoholizem, nista zgolj slovenska pojava!

Druga tragična značilnost slovenske književnosti naj bi bila v napaki, ki je bila zagrešena po „osvoboditvi“ in razočaranju, ki ji je sledilo.

Ampak... Spet smo postavili ideologijo in njeno docela nedoumno ropotanje, ki z življenjem nima zveze, nad umetniško izražanje, ki je eno najbolj živih potreb socialistične, se pravi omikane družbe. Val tistih metod v kulturi, kot so bile v veljavi v Sovjetski zvezi in ki pomenijo smrt vsake ustvarjajoče družbe, je zajel tudi našo deželo.

Dočakati smo morali zgodovinski „ne“ Stalinu, dočakati čas, ko smo se začeli vračati k pravi podobi socializma, da smo se začeli vračati tudi k svobodi umetniškega ustvarjanja. Ampak...

Ampak, — kaj? — —

Tretja tragična značilnost naj bi bila v osebnih tragedijah slovenskih literarnih ustvarjalcev, pa v tisti naši slovenski „literarni“ bolezni, jetiki, ki nam je v resnici pobrala cvet literarnih taletnov. Tu se Javoršek ustavi tudi ob nekam nenaravnem pojavu pomanjkanja literarnih mecenov v slovenski družbi. Samo Zois in stara Kesslerica sta se pojavila na tem slovenskem obzorju. Tudi partija z vsem svojim zavzemanjem za kulturno „rast“ jezika in naroda, Javorška ne zadovolji:

Mislil sem..., upal sem..., da bo socializem kot univerzalno gibanje toliko prekrasil slovenskega človeka in s tem tudi slovenskega pisatelja, da bo naše osamljenosti enkrat za vselej konec. Mislil sem..., upal sem..., da bo naše slovstvo iz nekakšne prazgodovine prisvetilo v svetovni prostor, in sicer zaradi tega, ker bomo s socializmom zgubili vse atribute majhnosti in s tem vrsto izmaličenosti, ki jih majhnost prinaša s sabo. Zakaj socializem že po svoji naravi izključuje sleherno majhnost, sleherno provincialnost...

Cankar je bil brez dvoma tipičen primer takega tragičnega slovenskega literata. V času med obema vojnama smo študentje videli nekako Cankarjevo „nadaljevanje“ v Ivanu Mraku, ki je kot nekakšna prikazen „strašil“ po Gradišču. Tudi ob tej „literatovski“ posebnosti se ustavlja Javoršek:

Značaj slovenskih intelektualcev je v bistvu mrk in „družbeno asketski“. Nihče si ne upa ničesar pretirano ali s kakršnimkoli navdušenjem hvaliti, smisel za reklamo je izredno zavit in podvržen raznim moralnim anomalijam, ocenjevanje je največkrat sad raznih skupinskih ali politično-strankarskih odnosov in namenov. Poleg vsega pa se je praksa ubožstva in mizerabilizma kot načelo dobrega, svetega in pristnega, kot rezultat literature izkoreninjencev, preganjancev pa tudi re-

sničnih revežev, bolnikov in pijancev tako zakoreninila v našo psiho, da je postala nedotakljiva svetinja. Tudi nekaj prvobitno krščanskega je v tej človeški anomaliji slovenskega pisatelja. Mogoče gre tudi za naraven odpor, zakaj vsi tisti, ki so se pri nas družbeno kadarkoli povzdignili, so se nujno tudi moralno umazali, bodisi z nemštvom, bodisi z oblastništvom ali karierizmom. Zato so še danes vsi, ki bi bili radi polni življenja, srečni, posvetni in svetovljanski in kakorkoli zdravi — slovenski literaturi sumljivi.

Javoršek vidi izhod iz tega v dejstvu, „da se nam končno svita, da je umetnost najvišji izraz splošnega življenja, da je izraz svobode, da se poraja iz bogastva in malokdaj iz revščine, da je njena glavna vloga v sili, v spreminjanju sveta in človeka; zato tisti, ki se z njo ukvarjajo, ne morejo biti ne ponižni ne uvidevni.“

In spet nazaj k mrtvemu sinu in sporu z njim! Svit, tako pravi Javoršek, je „zrasel iz partizanskih zgodb“, pa je vendar prinašal domov ugotovitve svojih prijateljev, „da je tega mita dovolj“, „naj že nehajo s socialističnimi mašami“, da bi si bilo treba izmisliti novo vojsko in nove heroje, „sicer bo vsa mladina dobila kompleks manjvrednosti“.

To-le vsekakor meče novo luč na splošno filozofijo v zdomstvu, ki smatrajo, da so mlade generacije v domovini absolutno prepojene s „partizanstvom“, se pravi, da nič ne vedo o drugi plati zvona in da so zato povsem nedostopne vsakršnemu dopovedovanju, kaj šele neki propagandi. Javoršek smatra, da je krivda za to na strani „vodilnih komunistov“, ker niti eden ni napisal pomembnega „pričevanja“ o narodnoosvobodilnem boju. „Ker so vsi preveč zaposleni“, pravi, „pišejo ta pričevanja krščanski socialisti in mogoče še Sokoli, ki so imeli med vojno v bistvu le politične sinekure.“ Kar vse ga pripelje do naslednje jedke, pa tako zanimive ugotovitve:

Če bi kaj takega, kot je bilo slovensko partizanstvo, doživeli Francozi ali pa Čehi, bi že imeli literature za cele knjižnice! Pri nas pa spet podlegamo stari slovenski bolezni: defetizmu in pretirani skromnosti ter zato tudi že prihajamo na isto moralno dolžino z belogardisti. Ta zanimivi del slovenskega ljudstva, ta krščanska stranka iz devetega stoletja, ki je izgubila bitko s slovenskimi knezi XX. stoletja, ta Hrenova tolpa iz protireformacijske dobe, ki so jo premagali protestanti iz leta 1941, ti mračnjaki, ki Slovencem niso pustili do „milših zvezd“, pa so jih premagale zvezde s partizanskih kap, so v glavnem istega mnenja o veličini partizanstva kot marksiko med mladimi ljudmi v Sloveniji in sodobnimi intelektualci.

(Sledi)

V nedeljo 7. septembra 1980 bo v slovenski cerkvi sv. Marije Pomagaj sv. maša za

GEN. LEONA RUPNIKA IN DR. LOVRA HACINA

Naj ne bo zavednega slovenskega protikomunista, ki se ne bi s svojo prisotnostjo oddolžil njenemu spomину in žrtvi.

SLOVENSKI PROTİKOMUNISTIČNI BORCI

D. K.

TITOVO REVOLUCIONARNO DELOVANJE

„Maršal Tito se je rešil pred ustrelitvijo v Buenos Airesu leta 1931.“ Pod tem naslovom je dne 21. februarja 1980 priobčil buenosaireški večernik „La Razón“ članek, v katerem razkriva delovanje Tita v zvezi z ekstremističnim gibanjem, ki je z umori in terorjem skušalo razmajati temelje tedanje socialne strukture v Argentini.

Velikopotezno zakonodajo, ki je omogočala masovno emigriranje, so razni aktivisti in sindikalistični anarhisti spretno izrabili z infiltracijo v emigrantske vrste. Že na argentinskih tleh, so začeli sejati kaos in nered zlasti v Buenos Airesu.

Vedno bolj številni atentati so začeli resno vznemirjati prebivalstvo. Dosegli so svoj višek z umorom tedanjega šefa federalne policije Ramona Falcona in njegovega tajnika Juana Lartiguea. Razne stavke, podžigane od raznih terorističnih elementov, so že povečale zmedo in negotovost. Leta 1923 je padel, zadet od anarhistične krogle, polkovnik Varela, ki je s svojim oddelkom zadušil vstajo v Patagoniji.

Oblasti so začele tedaj energično izvajati vrsto nenavadnih strogih ukrepov, kar je kmalu privedlo do zaželenega rezultata. Aretiran je bil glavni vodja teroristov Di Giovanni, ki je bil tedaj obsojen in ustreljen. Vsa mreža anarhistične organizacije se je začela odkrivati. Razkrinkani so bili mnogi aktivisti, med katerimi se je nahajal neki mladenič pod raznimi namišljenimi imeni kot: Ingeniero Bagle, Spiridion Melas, Rudi, Walter, Smith. Bila bi pa ta omemba brez pomena, da se ni za temi psevdonimi skrivalo ime moža, ki je dolgo vrsto let krojil usodo Jugoslavije in bil znan tudi na mednarodnem področju. Bil ni nihče drugi, kot sam Tito.

Toda njegova usoda bi bila skoraj zapečatená! Oblasti so poostrele

svoje stališče in ustrelitev Tita se je zdela neizbežna. Nepričakovano pa se je mlademu Titu nasmehnila sreča! Njegovemu zagovorniku, odvetniku J. Angelu Prietu se je potom svojega prijatelja iz študijskih let na univerzi — Federica Cantonia — posrečilo vplivati na odločitev tedanjega ministra za sodstvo dr. Padilla. Federico Cantoni je bil namreč politik in guverner province San Juan in kot tak je dosegel pri ministru, da je Tita v okviru takoimenovanega zakona o bivanju — izgnal iz Argentine. S tem ukrepom pa je bila številka ena Jugoslavije rešena gotove smrti.

IZ RDEČEGA RAJA

Matej Bor

Tri lipe

Tam gori za našo vasjo
tri lipe zelene cvetó,
tri lipe zelene cvetó,
cvetó in se jočejo:

Kako je bilo nekoč
lepo tukaj dan in noč,
zdaj pa je noč in dan
ves svet pod nami nastlan:

Z odpadki brezvestnosti,
z ostanki objestnosti,
ki šari tod naokrog
puhlih glav, lenih nog.

Pa so rekle lipe: Dovolj!
In odšle so prek lok in polj,
odšle so, odšle drugam.
Nikdar ne bo jih več k nam.

Da ne pozabimo: Gornje verze je iz prenapolnjene notranjosti bruhnil isti Matej Bor, ki je iz razganjajočega idealizma revolucionarnih let z žgočimi stihii podžigal partizane k boju — za boljšo bodočnost slovenskega naroda v novi, socialistični domovini. — Op. ured.

Kulju, Finska, 16. maja 1980

Dragi rojaki!

Ves svet je ponorel zaradi Tita. V Beogradu je gneča, več kilometrov spreveda; tam so vsi predsedniki in vladarji; in užaljeni titovci kažejo s prstom na odsotnega Carterja. On ni edini odsoten: tudi Castro, Sadat, d'Estaing niso tam. Finski prezident Kekkonen, zunanji minister Väyrynen, adjutant predsednika Wächter, finski veleposlanik v Beogradu in nek podsekretar so tam. Finski tisk je dobil poplavo člankov o Titu, iz katerih tuli brezglavo povzdigovanje; celo neverjetne laži. Naj navedem nekaj cvetk: „Milijoni Beograjčanov objokujejo Tita.“ (Dovolite; koliko milijonov ima Beograd?). „Tito — tvorec Jugoslavije.“ „Tito je postal maršal ob nemškem napadu na Jugoslavijo. Že pred vojno je imel v gozdovih več tisoč svojih partizanov.“ „Poslednji gigant je odšel.“

Niti ene same kritične besedice ni nikjer, da o 300.000 mučenih in pomorjenih nedolžnih rojakih niti ne govorimo. Prepričan sem, da enako brezglavo piše tudi tisk ostalih dežel. Iz Tita so več ali manj napravili junaka v boju proti komunizmu. „Djilas je edini bil v zaporu; Ranković je po poleg njega edini, ki je izgubil svoj stolček. Napram svobodomiselnim ljudem se kaže velika toleranca.“ Tako tu pišejo.

Slovinci tu smo tako razjarjeni zaradi tega cirkusa, da smo se zakleli, da bomo vse v zvezi s Titom omenjene Fince informirali o vsem. Med nami so ljudje s svojci v Kočevskem Rogu! —

Na udbinem poslaništvu so imeli žalno knjigo, v katero je prišlo 365 podpisov: vodje strank, univerze itd.

Obenem pa je prišla vest kot strela z jasnega neba; majhna vest, a objavljena v vsem tisku. 16. aprila ob 9. uri zjutraj so titovci iz zasede z brzostrelkami na cesti v Düsseldorfu v Zahodni Nemčiji umorili preko 70-letnega Dušana Sedlarja, predsednika Srbskega Narodnega odbora za Nemčijo, ki je bil znan nasprotnik terorizma. Pred tem pa je bila vrsta političnih umorov drugod. Kot lahko uganete, je ta vest šla mimo ušes javnega mnenja. Veliko boljše so ljudje opazili umore demokratičnih Libijcev po inozemstvu. Mi rojaki pa dobro vemo, čigar recept posnema ponoreli diktator Kadafi...

Lepe pozdrave

Josip Raznik

Gospod urednik!

Ob lanskem obisku v Rimu sem se naselila z mojo prijateljico pri hotelirju g. Vinku Levstiku. Zelo presenečena nad njegovo zavednostjo, trdno odločno protikomunistično nastrojenostjo, sem opazila, da se pri njem zbirajo Slovenci iz vsega sveta. Morda zaradi Rima, Vatikana; čisto gotovo pa, da tam v pravem slovenskem stilu s prelepo skrinjo (kje jo je

staknil, ne vem) v njegovi jedilnici izmenjujejo misli, obujajo spomine, delajo načrte tudi za bodočnost. Kar me je prav posebno primaknilo k pogovoru, je Levstikova širokogrudna miselnost. Za vsakega ima prijazno a odločno besedo. Ko smo pozno v noč debatirali o vsem mogočem, predvsem pa o usodi slovenskega naroda, sem že pozneje premišljala, da bi bilo prav, če bi g. Levstik kljub prezaposlenosti le našel čas, da bi vsaj opisal svoje pestre doživljaje iz naše tako težke polpretekle zgodovine. Morda bi mu pisali Vi; čas beži in stvari gredo v pozabo, on pa je veliko doživel in še doživlja. Poizkusite; mož je zelo razgledan!

Vinko, že veš kdo sem; hvala Ti za vse — pa piši, ker Levstik Vinko — hotelir v zgodovini ne bo pomenil nič, Levstik domobranec pa bo čisto gotovo lep drobec mozaika v strnjeni sliki prve slovenske vojske — domobrancev.

Bruxelles, Belgija, 8. junija 1980

...Pred dnevi sem prejel „Tabor“ št. 2-3. Strašno počasi pelje ladja... „Odslovljen delavec“ me je povrnil v čas, ko sem bil v Spittalu tudi jaz, prost in ves zbehan. Hodil sem gledat generala Rupnika, kako se je s svojimi spremljevalci sprehajal za žico... V naše taborišče je prišla tudi pokojna gospa prezidentova in nas tolažila in bodrila, a zdi se mi, da je bila tolažbe ona bolj potrebna kot mi vsi skupaj; saj smo bili vsaj prosti, na svobodi in mladi!! — Zadnja številka „Tabora“, ki sem jo prejel, mi je sila všeč; sploh, po resnici povedano, zdi se mi, da se „Tabor“ boljša in boljša. Vzdržite, prosim! Vem dobro, da se zavedate važnosti tega našega glasila; a vas je več skupaj in če se tudi vsake kvatre snidete, se spomini obudé in oživé... Jaz sem pa tukaj sam...

Z borčevskimi pozdravi ostajam iskreno vaš

DOJ

ZA BELEŽNICO

Voditelj!

Ob obisku papeža Janeza Pavla II. v Brazilju, je med številnimi in obsežnimi drugimi poročili najbolj razširjeni argentinski dnevnik CLARIN (Leto XXV, št. 12339, Bs. Aires 3. 7. 80) pod naslovom čez dve strani: Papež je izjavil, da Cerkev ne bo izrabljena v politične svrhe, prinesel tudi sledeče:

Na proslavi 25-letnice škofijske konference Latinske Amerike (CELAM) je papež Janez Pavel II. v katedrali v Rio de Janeiru pred 150 škofi Latinske Amerike, 11 kardinali ter številnimi duhovniki, redovniki, redovnicami in laiki znova podaril vsebino družbenega nauka Cerkve, toda povzdignil je glas proti „liberalnim oblikam, ki so v nasprotju s krščanski-

mi dolžnostmi“ in proti „popolni politizaciji človeškega življenja, kakršna izvira iz marksizma, ki jezik pričevanja vere spreminja v jezik družbenih ved ter potvarjanja trascendentalnih obsežnosti krščanskega odrešenja“.

Tako govori resnični voditelj Jasno. Nedvoumno. — škoda samo, da je Janez Pavel II. prišel celo generacijo prepozno. Koliko škode bi bilo manj!

Krha se...

Londonski Daily Telegraph je dne 1. maja 1980 prinesel sledečo novico:

Spomenik več kot trem milijonom Rusov in pripadnikov drugih narodov Vzhodne Evrope, katere so po drugi svetovni vojni 1939-1945 Britanci in Amerikanci izročili Sovjetom, bo postavljen na Crown landu v središču Londona. Navzlic začetnemu protivljenju zunanjega ministrstva je vlada že izdala za to potrebno odobritev. Odločitev je bila sprejeta na vrhunski ravni in je mogoče, da se je v zadevo vmešala sama predsednica vlade.

Zarota molka se torej le krha...

In zopet, kot smo že zapisali ob drugi priložnosti: Bo zares ženska Margaret Thatcher rešila po Winstonu S. Churchillu preostale bedne ostanke britanske časti in slave...?

Tema za razmišljanje:

To be a true democrat, one cannot be less than anti-Communist! — (Biti resničen demokrat, pomeni biti protikomunist!)

Jean V. Poulard, "Time", 30-6-80

DAROVALI SO:

Od 16. 5. 1980 do 30. 6. 1980	V spomin na pok. Antona Šušteršič:
Za gradnjo Zavetišča:	Prof. Rakovec, družina 30.000
Jenko Janez 50.000	Tomaževič Lovro 10.000
Matevžič Janez 120.000	V spomin na pok. očeta in tri brate:
N. N., Argentina 312.000	Žerovnik Jože 40.000
N. N., Florida 50.000	V spomin na pok. duh. A. Stanovnik:
N. N., San Justo 250.000	Žerovnik Jože 30.000
N. N., San Justo 341.000	V spomin na pok. Janeza Brelih:
V spomin na pok. očeta:	Dolenc Vencel 100.000
Šušteršič Janez, družina .. 50.000	Tomaževič Lovro 10.000
Pfeifer Helena 30.000	V spomin na pok. mamo Gnezda:

Tomaževič Lovro	10.000	Pustovrh Janez	8.000
Ob 5. oblet. smrti hčerke Marjetke:		Potočnik Matevž	8.000
Žgajnar, družina	100.000	Šilar Ivan	8.000
	(v dol.)	Juvančič Milan	3.000
Petrič Lojze, ZDA	5	Kramar Maks	8.000
Kolman Ludvik	13	Kržišnik Jože ml.	8.000
Kokelj Ančka in Frank, Kan.	90		
V spomin na pok. Alojzijo Lončar:		Tiskovni sklad Tabor:	
Lončar: sinovi in hčere	100		(v pesih)
V spomin na pok. mater Fr. Hren:		N. N., San Martín	5.000
Mohar Lojze, družina	10	Jelenc Janez	5.000
Za zavetišče:		Matičič Tomaž	5.000
	(v pesih)	N. N., Argentina	3.000
N. N., Capital	38.000	Prod. pos. štev. Tabora	14.000
Dolček Dobrila	100.000	N. N., San Martín	5.000
Matevžič Janez	100.000	Mehle Ivan	5.000
Prešeren Ciril	8.000	N. N., Capital	8.000
Skarlovnik Maks	8.000	Lesar Janko	35.000
Prešeren Gabrijel	8.000		(v dol.)
Peternel Jože	12.000	Cerar Jože, Kanada	2
Marinič Jože	12.000	Palčič Ivan	2
Glob Franc	2.000	Kolarič Rudy, ZDA	2
Hronsky-Jurše Cilka	2.000	Zajec Milan	12
No N., Capital	7.400	Mencin Milan	2
N. N., V. Ballester	2.000	Hočevar Matevž	2
Skvarča Marko	10.000	Mrak Stanko	10
Tomaževič Franc	8.000	Kolarič Rudy st.	5
Tomaževič Lovro	8.000	Dr. Felicijan Jože	5
Avguštin Franc	4.000	Virant Frank	5
Filipič Marjan	8.000		
Kržišnik Jože	8.000	Invalidski sklad Tabor:	
Dolenc Vencel	8.000		(v pesih)
Zupanc Franc	4.000	Skubic Anton	5.000
Gradišar Anton	4.000		(v dol.)
Starič Janez	8.000	Smolič Jože, ZDA	20
Filipič Andrej	8.000	Bojc Karel	15
Erjavec Slavko	2.000	Hočevar Matevž	10
Zakrajšek Jože	8.000	Dr. Felicijan Jože	5
Miklič Jože	8.000	Dular Milan	4
Zupanc Ivan	2.000	N. N. — ZDA	4
Jančič Anton	8.000	Petrič John	5
Hren Ludvik	8.000	Matkovič Martin, Kanada .	10
Mustar Stane	8.000	Cerar Jože	20
Lipušek Silvo	8.000	Palčič Ivan	10
		Strojnj, družina; v spomin	
		na pok. očeta Franka Strojnj	20

V S E B I N A

Nada llega por sí mismo	161
Niç ne pride samo po sebi	162
Odslovljen delavec	163
Ali je tako moralo biti (D. Jeruc)	166
Imejmo jih za zgled! (V. Dolenc)	173
El titacho (D. K.)	175
Odmev iz Dolomitov ("Dobrovčan")	177
Odprto pismo Londonski skupini (J. Lovrenčič)	193
Jože Javoršek — samotni jezdec (EPK)	194
Titovo revolucionarno delovanje (D. K.)	204
Iz rdečega raja	205
Iz pisem	206
Za beležnico	207
Darovali so	208

